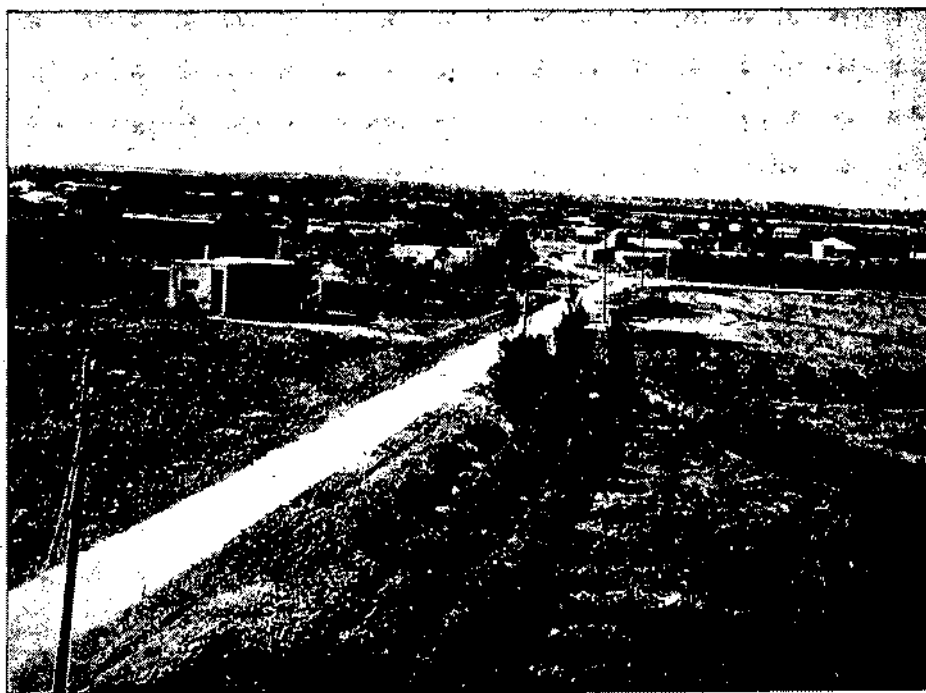

עשור לכפר נחמן סירקין

תלצ"ו - תש"ו

**עשור
לכפר
נחמן סירקין**

פרשת העליה, החתגוננות וההשתדשות: בקטעים
סקירות, טבלאות, פרטיכלים ותמונות מחיי הכפר

לוקט וערוך בידי:

אלעזר טרופה

ה ק ד מ ה

החזון, התקווה - יסודות חיים הם

תרצ"ן - תש"ן

בסך הכל עשר שנים, דברי ימים קצרים, תקופה בת רגע בחיי אומה היושבת, ישיבת קבע, בארצה ועד אדמתה. אבל ארוכה היא, לגבי אומה השבה לגבולה, לאדמתה לאחר גלות ארוכה ומוטל עליה להתחיל מחדש לבנות הריסות ארצה. בספר הניתן לקוראים, אין "ספרות", אלא זכרונות, חיות; פרקי סבל, היאבקות עם חטבע, הפורעים, הרעב, חוסר העבודה, העזובה והבדידות, סופר בו כיצד ישבה עדת חולמים והוויזם על המדוכה, ימים ולילות, חבלו תחבורות, טכסו עצות אין, וכיצד לקאחו במקום, נאחזו בכל קנה קש רצוץ, שצף על פני הכפר, נאחזו בכל נציג, בכל מוסד, שמא יביא בכנפיו הקלה פורתא לכפר המתבוסס בסבלו.

היה זה מפעל נועז, העפלה חלוצית מאין כמוה כעין "תבן אין ניתן לעבדיך, ולבנים אומרים לנו עשו" אף על פי כן, קם מעוז, משגב לדרך, צור סלע לאומי סוציאליסטי, בידים ריקות, נוצר יש מאין.

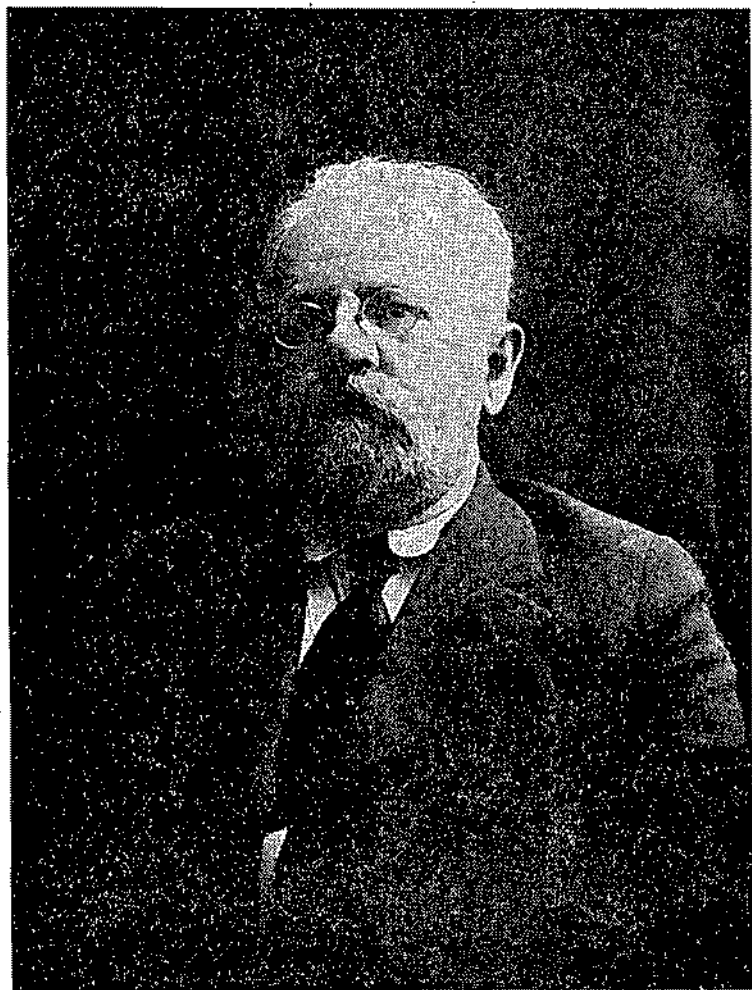
ראשיתו של כפר סירקין נעוצה בימי המאורעות 1936, עוד שלש שנים לפני פרוץ המאורעות, הגו הברים אחדים את רעיון יסוד כפר בקדמת פתח-תקוה. יצר היצירה העצמית, יצר ההגשמה, חיי הבדידות, התלישות וההיאבקות, חוסר חיי חברה ותרבות, האלמוניות בתוך הקלחת הפתח-תקותית, — הניעום להמחיש את רעיונם, המרחק מהכח אל הפועל — קצר היה וביום 10 לאפריל 1936, ננעץ היתד באדמת הכפר.

בראשית צעדיהם, נתקלו מיד בזורעי רצח, במזימת זדים, במחריבי ארץ, בקרבנות מעטים עמדו חלוצי המקום בפני כל ההתנקשויות הרבות. ישמשו דפוח מעטים אלה, רווי דם, סבל, עמל יצירה, ראי נאמן ונר לדור, שימשיך את היצירה בכפר, מקור כח ועידוד ואמונה ביעוד הלאומי, יגדיל, יאדיר ויפאר את הישגי אבותיהם.

לא נקודה אחת בארץ קמה על כרחה, תחילה מרצון, אחר כך מאונס, בכח הסטיכיה, וכזה היה גורלו של כפר סירקין, תחילה נישא מתוך אהבה אח"כ המשיך מדלית ברירה, במבוכ של סרבנות התמרדות, אכזבה ויאוש. — התרחב והתפתח והיה לישוב גדול השומר על שער המזרחי אל שפלת השרון הדרומי.

העורך

ד"ר נחמן סירקין ז"ל

י"ח שבט תרפ"ח - ז' אלול תרפ"ד

ד"ר סירקין ומלחמתו האידאית *

רתחן ומרדן, בעל מזג לוחט ורוח סוערת, חריף ושנון, בקי וגדוש ידיעות בסילוסופיה ובסוציולוגיה, בפסיכולוגיה ובכלכלה, במדעי הטבע ובחכמת ישראל, לומד תורה לשמה, מתמיד ושקדן, שונא התרפסות וחניפה, כואב את כאב עמו, נלחם בבעל ביתיות צרה, יודע לעמוד על דעתו בתקופות זרות, וממולח בויכוחים, מביע את דעתו באומץ גם בפני גדולים, אינו ידע פשרות וויתורים, נלחם בשפלות ובצביעות גם בחברה הבורגנית וגם בין נושאי הדגל הסוציאליסטי, מכהיק במרדוכסים ובהמצאות בתשובות למתנגדיו, ערוך תמיד לקרב ושונא אדישות, אוטופיסטן חולם חלומות, מסתער בחמת זעם על המתווכחים אתו ואינו חס על איש, אך כתום היוכוח הוא מתגלה שוב בלבביותו בפשטותו, ובטוב לבו, עם השגת שוויון זכויות ליהודים בארצות המערב התחיל תהליך ההתבוללות בין היהודים. היה נדמה, כי האנטישמיות חוסלה, אך ורק למראית עין, כהתחרות הכלכלית הגוברת והולכת כל צד מחפש את חולשותיו של מתחרו, ואם אפשר לזכות בהתחרות הכלכלית בעזרת תעמולה אנטישמית, הרג גם אמצעי זה טוב. למרות ההתבוללות עדיין אפשר היה לתת סימני היכר ביהודים ולנצחם בהסתה במלחמה הכלכלית, וכך התלקחה שוב שנאת היהודים ביתר עוז.

סירקין אינו עוצם את עיניו מלראות גם את הצדדים השליליים שביהודים בגולה, אך הוא רואה אותם כתוצאה מהמצב הכלתי נורמלי, שנוצר עקב תנאי החיים המיוחדים של העם היהודי. לאמיתו של דבר, הוא מלא הערצה ליהדות הגיטו על חקפה, על עקשנותה, גאותה הפנימית, על עמידתה האיתנה מול הנהשולים, שחתרו בעוז תחת חומות הגיטו ואיימו להציף את משכנות היהודים ולמחותם מעל פני האדמה, אם הרדיפות עשו את עם היהודים לאויב העולם, הנה פרשת היסורים שלו הרימה אותו למדרגת הסובל בעד העולם, "רגש הגאווה הלאומית... קבל תוספת חיים מהמצוקה". "היהודי של הגיטו הציג לעין כל בגאון

• לקט מתוך כתביו.

ובהכרת ערך את יהדותו — בלשונו, בלבושו, באורח חייו ומנהגו.

לעומת זה בו סירקין ולועג ליהודי האמנציפציה המתאמץ להסתיר את יהדותו ולעקרה מן השורש. הבז לעצמו „כאשר לא העיזו לעשות אף הגרועים שבשונאיו". ומה שמפליא אותו ביותר, שגם הסוציאליסט היהודי ממעיט את דעתו הלאומית והולך באותן דרכי ההתבוללות, שהתוותה לפניו הבורגנות היהודית, והרי ועיון הסוציאליזם אינו מכריח בשום אופן להתכחש ליהדות וללאום בכלל, שכן הסוציאליסטים מסבלים בברכה את שאיפת החירות של העמים הנדכאים. הלא תנועת השחרור הלאומית יונקת בכל מקום מהסוציאליזם. מדוע, אפוא, יסתירו הסוציאליסטים היהודים את לאומיותם?

עם הבהרת עצם מהותה וסיכווייה של האנטישמיות, צפה סירקין מראש את הסערה העלולה להתחולל על ראשי היהודים בגולה ולכן הוא דורש מדינה יהודית סוציאליסטית. לדעתו, כל סוציאליסט יהודי חייב לתמוך בציונות, שהיא תנועת שחרור לאומית. זה נובע מעצם הגדרת מהותו של הסוציאליזם, היהדות, שתמכה קודם במדינות הליברליות, כשזו דרשה שוויון זכויות לכל הנרדפים, שהתאכזבה מתבולגנות הזאת, כשהתחילה להתפשר עם הריאקציה, היהדות הנרדפת הזאת נתנו את ידה לתנועה הסוציאליסטית, אם היא תיווכח, שהתנועה הסוציאליסטית תתמוך בה ובשחרורה הלאומי.

אך נחמן סירקין פוגנו בהסברתו לא רק לסוציאליסטים היהודים, הוא פונה גם לציונים, כאן הוא מסביר, מדוע המדינה היהודית צריכה להיות דווקא סוציאליסטית, ושוב הוא מבריק כפרוגנוזה הדקה שלו על התפתחותן של המושבות בארץ-ישראל הבנויות על ההון הפרטי. בניתוח מעמיק הוא מוכיח, שקיימת סכנת ההתחרות של העבודה הזולה של ילדי המקום, „גלגלי הרפובליקה היהודית לא יונעו מבלעדי זרועותיו האמיצות של הפועל היהודי“.

למרות הכל נשאר נחמן סירקין יחיד ובודד במלחמתו, הוא נשאר „סוציאליסט בין ציונים וציוני בין סוציאליסטים, וכמובן כל צד דחה אותו בשתי ידיים ושלחני אל הצד שכנגד“, כפי שסירקין בעצמו סיפר אחר כך.

אף על פי כן לא רפו ידי, ללא ליאות וללא חת, בעקשנות ובהתמדה, האופינית לו כל כך, המשיך להטיף לרעיונותיו „המזורים“ וכשאמרו לו שהוא הוזה היותו, שתכניתו למדינה יהודית סוציאליסטית היא אוטופיה, עמד סירקין והסביר: אוטופיה היא רק תכנית, שאין אפשרות להגשימה, אך הציונות נובעת

מתוך מניעי החיים של היהדות ומתוך מצוקתה ולכשירתמו בה הכוחות הפועלים בעם, תהיה בתהגשמה. להיפך, לא הציונות היא אוטופיה, אלא התקוה להתבוללות ולאפשרות של חיים בגולה.

את עיקרי רעיונותיו אלה הביע סירקין בחוברתו „שאלת היהודים ומדינת היהודים הסוציאליסטית“ (1898). אך החוברת לא מצאה הד רב בזמנה. כשלוש שנים יותר מאוחר, לאחר שלש שנות הטפה לציונות סוציאליסטית, „הצליח“ סירקין ליסד את האגודה הציונית סוציאליסטית הראשונה, שמלבדו היו בה עוד... 3 חברים.

מחרוזת רעיונותיו של ד"ר נחמן סירקין אבי תורת הציונות הסוציאליסטית

„נצטרפו כמה וכמה סגולות נפשיות, ניגודים היסטוריים וכוחות לאומיים עמקי שרשים להחיות ולקיים את עם ישראל בכל פורענויות הזמנים ולעשותן לעד חי של דברי ימי העולם“.

על קרקע השנאה והרדיפות השעבוד והבזיון גדלה ותשגשג תקות הגאולה— ותקוה זו לא היתה בגדר הלך רוח מטושטש, כי אם גם גורם מעשי, גורם שליט בלבבות“.

„בגינו לא היתה ירושלים חרבה, אלא הוסיפה לחיות בלבבות“.

„צרתם ההיסטורית של היהודים היא אחת ואין דומה לה בכל ההיסטוריה האנושית“.

„לכל רעיון טוב — גחון „אדם תרוץ““.

„כל הרע והגרוע שבקרב האדם, ניסה כוחו ביהודים“.

„הניגוד הנצחי השולט מימות עולם בין החזק והחלש, היהירות והבזו, השנאה והרדיפה, באים בעקב חלוקת כוח שלטון במידה לא שווה“.

„העולם היה מלא שנאה ובזו לזר זה שגלה לתוכו, שכרוב חולשתו רב מריו, וכאפס כוחו כן עקשנותו“.

„אמנם גם מדינת היהודים כשלעצמה תהיה מה שהיתה בצורתה, תוכל להעביר מן העולם חלק הגון מצרת היהודים, ואולם התודעה המודרנית רוויה

כבר אידיאלי כלכלה וצדק סוציאליסטיים במדה גדולה כזו שמדינת היהודים קפיטליסטית לא תתקבל — ובדין הוא שלא תתקבל — על לבם של חוגים רחבים מאד בעם היהודי.

„ככל שתתקרב הציונות להתגשמותה המוחשית, כן תוסיף להודק ולהתעלות למדרגת אוטופיה סוציאליסטית“.

האנטישמיות מוסיפה והולכת, ועדיין היא בגדר התחזות. ככל שמחפשים גדרי המעמדות, ככל שהחיים נעשים קשים יותר וחסרי בטחה יותר, ככל שתגדל סכנת ההסחערוה על המעמד הבינוני וגם אימת המהפכה מצד הפרולטריון כן יעלו ויתגברד גלי האנטישמיות, הכחות הנלחמים זה בזה ילכו ויתקרבו זה לזה במלחמה המשותפת ביהודים...”

„כל זמן שתהיה החברה מיוסדת על שלטון החזק וכל זמן שיהיו היהודים נמנים עם החלשים, יהיו העוני והמצוקה מנת חלקם שאין ממנה מפלט.“

„אין להצדיק את ההתפשטות מן היהדות וההתנהגות חסרת הכבוד והאחריות כלפי גזע — המחצבת לא על ידי כזבו של הנציונליזם הזר ולא על ידי אמתו.“
„כצורת מחאה על הרפת היהודים עלול הסוציאליזם להיות לקנין כלל של האינטרנציונליזם הכללי.“

כי את צרת היהודים חלים ומרגישים גם המעמד הבינוני וגם הבורגנות היהודית, חרפה ובזיון, מצוקה ועלבון הוא גורל עם ישראל לכל מעמדותיו, ובשעה שיעמד ישראל על צרתה, באותה שעה יודעו עד עומק לבו בפני ענות היותו הגדולה לאין סוף“.

„תו האוטופיה טבוע בכל הנסיונות הכלתי-ציוניים לפתרון שאלת היהודים“.

„מדינת היהודים מן ההכרח שתהיה סוציאליסטית, אם עתידה היא להתגשם בכלל. בלבוש סוציאליסטי אפשר לה לציונות להיות לקנין כלל האומה היהודית. דרך התחברותה לסוציאליזם תעלה הציונות ותחזק עד היותה לתשוקת עם עצומה, התקוה המשיחית, שהיתה, תהגלגל במעשה מדיני, ליהדות, המתקיימת קיום עלוב, ינחן תוכן חיים נעלה.“

„המלחמה לחרות, היא המלחמה לחיים“.

תקופה א. (ההתחוות)

א. התהוות הנקודה

הרעיון של יסוד כמר במישור שעליו הוקם כפר-סירקין, — בשל עוד בשנת 1933, — בשעה שיהודים עסקו בקניית „הרמות המפורסמות“ שאת מקומן אין איש יודע עד היום הזה. ואז עוד היתה אפשרות לגאול את כל השפלה שבין הרי מגדל-עזק ופתח-חקה, גם אדמה זו לא נגאלה בקלות, שלש שנים היה הענין בערכאות, בינתיים לא חכו ועלו לתתישב.

הפרעות רבות מצד הערבים ילוו את העלייה על הקרקע, משום כך נחרשה האדמה גם בלילית, והשטח נגדר, גודר-פוליטי של כמה קילומטרים, היתה זו הוצאה מיותרת.

למרעית עין ולשם פיוס ומשא ומתן כדי לחלות את פני הערבים הוחזק שומר ערבי אבו-יחיא הישיש החגור חרב מימי מלחמת קרים, השפעתו על התניק היתה גדולה מהשפעתו על הערבים המפריעים, אבו-יחיא זה נמנה על נאמניו של אברהם שפירא, וזהי כל זכותו, אף על פי כן סוכלו כל ההפרעות והשטח עבר לידנו, על כן פקדו אותנו הערבים תכופות בזמן המאורעות.

העלייה על הקרקע בוצעה ביום 10 אפריל 1936, רק ספורים עלו, שכן חלק מהבתים הראשונים טרם נשלם, הוארי הסמוך הינה אותנו מסממניו — הקדחת, הראשונים הראשונים, טעמו את טעמו.

חוסר תחבורה תקינה מנעה מהתושבים להתחיל במשהו משק, מרץ רב הוצא לריק לצרכי הליכה לפ"ת והבאת חמרים, עתה מכונית צבורית מגמאה את המרחק של 5 ק"מ ברגעים ספורים, לאורך כל הדרך זרועות שכונות ופרברים, כמעט שמתקבל שטח יהודי רצוף, גם את המסדרון הערבי יכלו בשעתו לרכוש, אך היונחה ההזדמנות ואין לה יותר תקנה.

היה זה עון רוח ואומץ לב להעלות אל הנקודה מאות נפשות כשהמאורעות היו בעצם תקפם.

בהזדמנות זו נעלה על נס את העזרה הרבה שהושטה לנו בימים הראשונים על-ידי מר קופרמן: אז קצין מחוז המושבות, (היום סגן מושל המחוז); מר אברהם שפירא, האגרונום מר ויץ מקרן הקימת; החברים: הרצלדו קפלן; (סוכנות), פרודנסקי ומסחרי.

מהבנקים: בתי כפר; ביצור וקפת מלוה, כל איש ומוסד סייע בידי הכפר, כמידת יכלתו ובמסגרת פעולתו וסמכותו.

והארץ היתה חיה וכוהו

1. הכובשים סועדים לבם
2. קדחת הבאר הראשונה
3. חבר מרוה צמאנו
4. אספת חברים ראשונה - בכפר (בתוך הרפת הראשונה)

בכור הנסיונות

(מהוי הכבוש)

(נרשם מפי הבריו מראשוני העולים 'על הקרקע')

עגלוני פתח'ונקוה מחו בפני המוסדות נגד העסקת... טרקטורים בהרישת אדמת הכפר, גם אנו רוצים להינות מחזות הכבוש.

ששה זונות פרדות נרתמו במחרשה אחת, הצלפת השוטים, הדהדו באויר, הצריות והצווחות של העגלונים עלו השמימה, המחרשה הרטה בחטמה את הקליפה העליונה סתבה מאחריה אלומות יבלית ורעמתה מחדש כפל כפליים, היתה זו הזריעה... הראשונה של הכפר, ללא טפול, ללא הוצאה כספית, למחרת נתכסה כל מגרש במשטח ומרדד סבוך של יבלית.

חדות היצירה הפכה חיש מהר לתוגה... הפרדות פנו מקום למכונות.

נחפרו שתי בארות בבת אחת, לרגלי הבקיעים הרבים באדמת הכפר, סדק כזה לא יורה כל עוד... לא נתמלא עד קצהו השני של כדור הארץ, היה חשש שיצטרכו לחפור גם באר שלישית...

השמחה הגיעה לשיאה: בעת שהחברים אכלו את פת הצהריים ב"ליפט" ששמש "בית צבורי", ראשון, ומאתח הפנות צץ עכבר, טיל להנאתו והסתכל ברוך על האוכלים כאימר: הנה עם הופעתי מתחיל תולדות ישוב זה... החברים קבלוהו בשמחה ללא סינא בלב ותחלו משליכים לו פירורים מסעודתם, נכמרו רחמיהם על החלוץ העובר לפני המחנה, הרי מון טרם הובא למקום.

עוד לפני שנעשתה הפרצלציה, החליטו להקים בית אחד, לאחר שתכנית החלוקה הוכנה והותוו דרכים, התברר, שהבית חוקם... באמצע הרחוב.

חברי מיטגניה מעולי מערב אירופה, באו יום יום ומקטרוניהם בפיהם, עסקו בביעור הקוצים ממוקד עד ערב וביום הששי, כתבו שיק לעצמם, תשלום: בעד עבודתם הם... על חשבון ההלואה-שאושרה-להם לצרכי-משק ע"י המחלקה הגרמנית ליד הסוכנות.

לאחר כיסופים של חדשים רבים הגיעו גם תרנגולות צחות כשלב, כל אחת הטילה לא יותר מביצה אחת ביום... למרות הטפול המדעי...

הובאו גם פרות בנות גזעים וצבעים שונים, לא ארך הזמן וגמכרו כולם לשחיטה, הן קלטו ולא פלטו.

והירקנים הראשונים שלנו, מי לא יזכרם בפתח-התקוה, תוך כדי הליכה לעבודה השכיחה הביאו אתם מעט בכורים אל השוק בתוך תרמיליהם. לא כדאי היה לשלם דמי הובלה, עמ"י רוב השאירו גם את התוצרת חנם אין כסף, שכן לשאתם בחזרה הביתה לא היה כוח...

המים להשקאת הירקות הובאו ממרחק של קילומטרים, רשת צנורות טרם הונחה, שערו בנפשכם מה יקרות היו הירקות, בפר סלאום...

החתבורה הראשונה חקוקה בלוח הזכרון אצל כל מתישב — כשאוטו משא חדש הועמד לצורך הסעת נוסעים, משוטט בכל רחובות הכפר לשאול מי יסע לפ"ת, אסף נוסעים כחבילות משא, ליד כל בית חכה עד שהחבר יתקלח... והחברה תסיים את הניקה התינוק, ואחת תסיים לצחצה את נעליה, לתפור כפתור, לחלוב את העז...

הנהג גמר טור אחד בקושי, וכל ההכנסה היומית הספיקה... לסיגריית לבעל המכונת, וכתום שנה נשאר קרה ללא מכונת וללא חמורה... מיואש ומאוכזב פנה עורף לקונצסיה, היומה עברה לאחור-רגב.

הקמח שהועבר בחורף על הכתפיים דרך הוואדי העובר על גדותיו הפך עיסה ונלש מעצמו, התושבים קבלו איפוא בצק... מן המוכן והפטירו שגם זה לטובה.

לצורך משיכת חברים כדי מלוא המכסה הדרושה נתפרטמו שמות של מנהיגים חשובים בפ"ת שנרשמו כביכול להתישבות... בכפר-סירקין, שמות שהיו בהם משום משיכה.

מסים החלו לגבות עוד לפני שהיוזמים ידעו היכן יצמח הכפר.

למספר אספות וישיבות שנערכו ע"י חברי הכפר — אין אח כשום כפר בארץ.

ברשת ההתנפלויות על הכפר

על ידי כנופיות רוצחים ערכים בשנת הדמים 1936

1. יולי

אתמול בקרו קצינים גבוהים של הצבא בכפר סירקין, הבקור כרוך בהקמת מחנה לצבא במקום, אומרים שעוד היום תגיע לכפר סירקין פלוגה של מאה חיילים, ריכוז הצבא במקום קשור במלחמה בכנופיות בהרים ושמירה על מסילות הברזל.

2 יולי

שלשום היו יריות אחדות מצד הכפר פג'ה אל כפר סירקין, אותה שעה ירו גם אל משמר הגאפירים, סמוך למסילת הברזל בסביבת המושב, הגאפירים השיבו אש והמתנקשים הפסיקו לירות.

19 יולי

הבוקר ב־9.30 נתפסו על ידי השומר של כפר סירקין, הח' גרזבר, 4 ערבים חשודים ממחוז טול כרם, רוכבים על סוסים בתוך כפר סירקין, אחרי חפוש נמצא אצלם כ־7000 כדורי רובים גרמניים, אוסטרים ואנגלים, כולם טובים לשמוש, הכדורים האלה הובאו, כנראה, לכנופיו תבסביבות טול כרם, הערבים נאסרו והובאו למשטרת כתחנתקוה שפתחה בחקירה.

11 אבנוסט, 1936

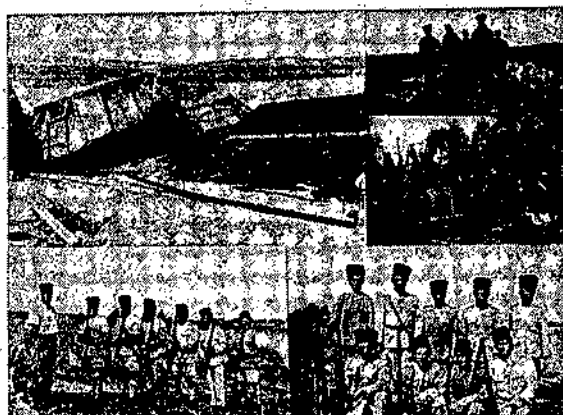
בלילה ב־12, הרגישו הגפירים, השומרים על גשר מסילות הברזל, ליד כפר־סירקין, כי ערבים מתקרבים מצד „מגדל” הערבית למכון המים של כפר־סירקין, אשר ליד מסלת הברזל. הגפירים התחילו לעקוב אחריהם, כשהרגישו הערבים כי עין הגפירים פקוחה עליהם. פתחו באש, הגפירים ענו, תיכף באה למקום קרונית עם משמרי צבא של מסלת הברזל ופתחו באש לצד המתנקשים. חליפת היריות נמשכה עזי אחרי צוות, הכדורים עפו מעל לכפר, שום אסונות לא היו. אמש ב־8 נשמעו שתי יריות מהכפר הערבי „פג'ה”, הגובל עם כפר־סירקין, יריות בסביבה לא פסקו כל הלילה, בדרך כלל מורגשת בלילות האחרונים תנועה מוגרבת של ערבים בין הפרדס הערבי הגובל עם כפר סירקין, מגדל הערבי וכפר מזרע.

20 אבנוסט 1936

הלילה הותקף כפר סירקין מכל הצדדים, היריות התחילו ב־8.30 ונמשכו לסירוגין כל הלילה, נראו אותות בין כל הכפרים בסביבה, המתיחות בסביבה גדולה ולפי ידיעות ממקורות מוסמכים — מתכוונים להתקפה חזקה גם הלילה.

9 ספטמבר 1936

אמש ב־11 הותקף כפר סירקין ליד פתח־תקוה, היריות באו משני כוונים מצד הואדי ומעבר לפסי הרכבת השומרים והשוטרים ענו באש חזקה. הבוקר בקרו השוטרים בכפר סירקין במקום היריות ומצאו תרמילים ריקים מרובים גרמנים ואנגלים, בין התרמילים רבים משומשים שהוכנסו בהם פיקות חדשות.

1. נוטרי הכפר שומרים על המסילה
2. התפוצצות רכבת משא ממוקש שהוטמן תחת הפסים
3. מחשש מוקשים מוביל הצבא מאנשי הכנוסיות בקרונית לפני צאת הרכבת - לשם בדיקת הדרך
4. נוטרי הכפר מתאמנים

אור ליום 10 ספטמבר 1936

אמש ב־9.15 ירו אל כפר סירקין מעבר לפסי מסלת הברזל החוצה את אדמת כפר־סירקין. השוטרים והשומרים ענו וקראו לעזרה את משטרת פתח־תקה. עם בוא המשטרה התחדשו היריות מואדי אבו ליגי, במרחק של 70 מטר מהכפר. המשטרה השיבה במכונת ירייה והניסה את הירורים.

בט' אלול תרצ"ו — 16 ספטמבר 1936

התקפה עזה היתה הלילה על כפר סירקין. עוד לפני ערב ראו בסביבה תנועה חשודה בין הכפרים הסמוכים „מגדל“ ו„אום זרע“ ב־2 אחר חצות הוצתה לפתע הצריף החלול של חבר המושב הנס ורטון. נשרפו ונחנקו 150 עופות. יתר העופות ניצלו על ידי חברי המושב שהגיעו למקום. בו בזמן החלו לירות אל בתי המושב. 5 השוטרים הנוספים השיבו אש חזקה ועמדו נגד כנוסיות המרצחים, אשר כפי שהוכרר על ידי הגנש הבוקר — בת 50 איש. בינתיים הגיעה משטרה והשיבה

1. מוקש מרקס מכונית
משא של הכפר. חברה
משכונת בילינסון נהרגה
במקום. הנהג נמצע מצעי
אנוש. — בכפרת דרך
שלא נסללה לאורך 50
מטר.

2. לאחר האסון נקבע
משמר קבוע במקום ה'
מועד לפורעניות.

3. החשודים נכלאו ל'
צרכי חסירה.

אש ממוכנת יריה, בחוגי המשטרה העריכו את העמידה האמיצה של השוטרים הנוספים.

הבוקר כשיצאה מכונית המושב נתקלה סמוך למושב במוקש. התברר כי הפתיל כבה. מיד הגיעה משטרה והוציאה את המוקש. כפי שנודע אחר כך, נגרמו אבדות למתנפלים שניים נהרגו ושלושה נפצעו סמוך לנחל שממנו התקיפו. למחרת נראו שלוליות דם רבות.

הערה: יתור ההתנפלויות, לא נרשמו. מספרן עודנו די גדול

הכפר בבנינו

(מהוי הימים ההם וימים אלה)

ואלה תולדות הנקודה: מרוחקת ומוקפת אדמה ערבית. גבולה — פסי הרכבת, לוד—חיפה. מצד אחד וואדי מוצררה מצד שני, אין עליה קופצים, נרכשת על ידי מחלקת השיכון של מועצת פועלי פתח-תקוה. עבור חברי ההסתדרות ה"אמידים" ישנם כאלה שידעו לחסוך אי אלו עשרות לירות בזמן הגיאות הולכים ונרשמים. כשהסאה לא נתמלאה מתקשרים עם המחלקה הגרמנית שעל יד הסוכנות והיא ממציאה מתישבים שהולכים ומתחלפים עד שבא תור הגרלת החלקות והם 186. במספר חופרים שתי בארות המפכות מים חיים. מי מעין, ברכת מים מתנוססת לתפארת ועד היום לא נתמלאה מאין צורך בכמות כזאת, אבל יגיע הזמן שהישוב ימנה אלפים, שם לנקודה הזאת היה מן המוכן בידי מעריציו של סירקין והימים ימי מאורעות תרצ"ו, הבניה התחילה והנקודה פרווה, המשטרה מסירה מעצמה את האחריות ומזהירה את חברי הכפר על הסכנה הכרוכה. בעליה, החברים מי כידועים ומי בלא ידועים באים ערב ערב לעשרות לשמור, הממונה על הבטחון, בחור בעל גוף מסורבל, הליכותיו בנחת, ממעט בדיבורים, תמיד ישן בין ביום ובין בלילה, ביום, מכיון שהוא צריך לשמור בלילה, ובלילה, מכיון שהלילה נברא לשינה. בערב יוצאות זוגות לשמירה והממונה הורה לכל זוג וזוג, להזדיין עם צנורות של חצי צול מטר ועשרים אורך, לשאת אותן בצורת כידון, ללכת לאט לאט, פסיעות דקות, עד בית כץ ומשם לחזור, הליכה הלך ושוב, יארך שעתיים, עד שמגיע החור לזוג השני, וכל המתרחק מתחייב בנפשו, ועל יד הבאר גר משה השומר, בצריף עץ, ושני חברים מן המעולים שבהם עומדים ושומרים את הצריף שבו שוכן כבוד השומר... ביום, בטחון הנקודה בידי השומר והבתים הולכים ובנים, עשרות פועלים

עובדים על השטח במפורז, התנועה בין ראשי העין ולוד דרך הכפר אינה פוסקת. ויהי היום, עבר אוטו משא ערבי עמוס מלפפונים ואחד הערבים חמד לו לצון וזרק מלפפון בפני קבוצת מתיישבים, ספק פגע, ספק לא פגע והנקודה כמרקחה, לא עבר האוטו מחצית הכפר והדביקו אותו מי במקל ומי באבן והרוב בידיים ממש, ארבעה מהם יצאו בשן ועין, הערבים אהלה הבהילו את משטרת רמלה ולמחרת נאסרו שני חברים ודוקא ממתנגדי ה"טרור" ובילו במאסר כחודש ימים. הגיעו ידיעות שהכנופיות נמצאות בסביבה, את מפעלי מגדל צדק החריבו, ממש לנגד עינינו, כמעט לילה לילה תנועות חשודות מצד פסי הרכבת, ובלילות ראש השנה הותקפנו, טרם נקבעו העמדות והחברים מפתחתקוה באים לשמור, נפרדים מן המשפחות כאילו נסעו לחזית ממש, לשמירה יוצאים מחושלים ודרכים ומתיישבים מלחמה שערה, בימים שלאחרי התקפה מבקרים את מקום המערכה, והחיים שבים למסלולם, המתיישבים עוברים להתישב אחד, אחד כמתנגבים בכדי לא למשוך את תשומת לב הכנופיות. בחורף הראשון כבר מנינו כחמשים משפחות, הגשמים מטרידים, האדמה שחורה ורשנה, ואחרי שנחרשה חריש עמוק חדרים המים וכל דריכה כלישה בבצק, הליכה בלילה בחזקת סכנה, השוקע בבוץ סוחב את השני ואת השלישי כשרשרת והאחרון נאחו בקרנות בית אחד...

הקשר עם פתחתקוה נותק, הדרך לראש העין חסומה, הולכים דרך פג'ה, וכאן יש לעבור כמה מקואות מים שבהם מעבירים את הבחורות על הכתפיים, המצב הולך ומחמיר, הפועלים בטלים מעבודתם והצרכניה הדלה שהוקמה על דינו, בלי שום עזרה מהחוץ לא הכינה שבר אוכל, והסוס של רביד המנוח, המקשר היחידי, מספיק רק פעם אחת ביום, לנסוע לפתחתקוה ולחזור, ומסביב לעגלה, הולכים כמה חברים וכל אחד נושא שק על השכם ומביאים לחם בשביל התושבים, יש ולפעמים אין כל קשר עם פתחתקוה, יחידים הולכים דרך פסי הרכבת ודרך הגיטר סביב סביב, ואחרי שכלו המים והואדי מתרוקן, מתחדשת התנועה דרך הכפר פג'ה, מי ברכב ומי ברגל, בחודש ניסן האדמה מתיבשת ובשמחה רבה מקבלים את פני האוטו הראשון, שני דרכים מובילים לפתחתקוה, דרך ראש העין ודרך פג'ה, הזהירים בוחרים ללכת דרך פג'ה, ומכיוון שלא ידענו להתריע על הסכנה ולא ידענו לאסור על ההליכה בדרך ראש העין, שלמנו בקרבן אחד והוא, הזקן הניגגר שנדקר על ידי 4 ערבים בסכינים, גופו נעשה ככברה ומאו חדלה התנועה דרך ראשי העין, התחילו לטפל בענין סלילת כביש, שתי הצעות היו:

א) להעביר את הכביש דרך הכפר הערבי פג'ה, ב) לעקוף את הכפר ולסלול אותו מן הצד. מטעמי בטחון קבלו את ההצעה השניה והפרשה היתה מיגעת וקשה. כסף אין לסלול אותו על אדמה פרטית של ערבים ויהודים גם כאן אי-אפשר היה גויסו מאות פועלים לחסירה וסידור הדרך והעבודה נעשתה בימים ספורים היו תגרות קלות. עם בעלי אדמה והתגברנו על זה בקלות. ומחוסר כסף נשארה כבדת ארץ קטנה. בלי כביש בין הפרדס לבין הגשר הראשון אדמת חול. לבנו נבא לנו שכאן המקום מועד לפורעניות. מקום מתאים להטמנת מוקשים. שוענו לעזרה ולא נענינו. והיה היום ומוקש נטמן על יד הגשר, חברה אחת משכונת בלינסון נפלה קרבן וחבר אחד משלנו נפצע מפעי אנוש והכביש נחנך בדם. ורק אחר מקרה זה. נשלם הכביש. עד התחלת הכפר. והחבור עם פתח-תקוה. עם העולם החיצוני היה בר קיימא. נגולה אבן מן הלב.

בעקב חילוקי הדעות על מהות הכפר ודמותו, ונרגנים מן החוץ, סבל הכפר בכל השטחים, ושטן הפירוד היה מרקד בינינו. עד שנפקחו עיני רבים. אזרו עוז, סלקו נעליהם את חרחרני חוץ שדגלו בשם אידיאליים נעלים, אז פגה הטינא שבלב, טוחר האופק, היחסים בין החברים השתפרו. הפוליטיקניות התנדפה. השפה המשוחפת ירשה את מקומה הראוי. החלו לבצבץ ניצנים של מאמץ קולקטיבי לעצב את דמות הכפר כיאה למושב עובדים ובלי עזרת הזולת. כמעט שעלו על השביל המובל ליעור שהונח ביסודו של הכפר.

קיימים מוסדות תנוכיים, כלכליים העומדים ברשות עצמם, ועתה נסללו כבישים פנימיים בתוך הכפר כולו, באמחחתנו מצויות עוד תכניות רבות לפיתוחו ושגשוגו של הכפר. כיום יושבות כמאה וחמשים משפחות בכפר וכתשעים מגרשים בני שני דונמים וחצי מחכים לגואלים, עשרים משפחות מוצאות את פרנסתם כאן בשירותים שונים ובמוסדות. לכפר סירקין, גשקף עתיד מזהיר.

לוי אשכנזי

במשכנות לא-תיבתחים *

הפרוספריטי של 1925 הורישו לטועמיה רק זכרונות של תענוג שחלף. למחרתה נשארו כל אלה קנים שבורים ורצוצים. או עשינו עם חברינו אלה חשבון נפש מחרד. הוזהרנום לקראת הפרוספריטי החדשה. שאם תבוא ביום מן הימים לא ישארו עוד שדופים ותלושים מבסיס כלכלי כלשהו. וחוסר החשבון

* נתפרסם בדבר ביים 28 מאי 1937.

נבע מתוך זה שרוב הצבור היה רווקים, נטולי עול משפחה. עזרת הורם לא נתבעה עדיין. להיפך — בימים ההם היתה עוד עזרת בנים. אמרנו יתבגרו הנערים במרוצת הזמן, וידעו לכלכל דרכם, וכשידביקם שפע חדש ידוע ידעו את ערכו של יום מחר.

ושוב באה פרוספריטי. הפעם שיוה כל אחד לנגד עיניו את ה"אסרו חג" של 1925 והחליט בנפשו לצאת משפע זה ברכוש ידוע — "אפשפארן א הייזעל" (לחסוך בית). החל בולמוס השיכון בכפר ובעיר. הביקוש היה רב, המלחמה על מקום בשכונה היתה גדולה. על מחיר הקרקע לא עמדו ובלבד שישוגו. שכונות צצו כפטריות, וכל אשר ידבנו לבו ריכזו מספר אנשים הזכריו על שכונה. כל בדיקה חברתית לא היתה. כל עקרון לא נקבע. כיוון לא ניתן. מדריכים לא ניתנו. איש אשר יעלה על רוחו עשה.

עזרת ההסתדרות התבטאה ברכישת הקרקע ובוה נסתיים טיפול. ההמשך היה סטיכי. וכוחו כרוח פוצים הסוחבת את כל אשר תמצא בדרכה.

להתישבות היה אב ודואג — המרכז החקלאי, או ועד הארגונים והמושבים, חבר הקבוצות, הקבוץ המאוחד או הקבוץ הארצי. השיכון, וכיחוד הכפרי, היה יתום מכל! אמנם כחובות רבות לו ומספר רב של אומנות, אך הוא גופו היה מוזנח ונעזב.

והשכונות מחוסרות תכנית וצורה. גיבוש פנימי, התאמה חברתית, בקרב הימים תיבלענה במושבות, ולא יכירו שבאו אל קרבה, ובמקרים רבים הקרקע לא נמסר להקה"ק ו"חופש הפרט" שולט בה.

לשיכון אחד קבעו דונם וחצי. לשני — דונם, לשלישי — שלשת רבעי דונם, ולרביעי — 5 דונם. אתעכב ביחוד על בן 5 הדונם, משום שהוא אופיני ואין לו אח בארץ, ומשום שקשה לרדת לעומק דעתם של המיסדים — איזה דמות רצו לתת ליצור זה שיצא מכלל שיכון ולכלל התישבות לא הגיעו. הוא גרם אכזבה לעשרות משפחות והשאירן באמצע הדרך ללא כל אפשרות של השתכנות. והלירות שהושקעו אין להוציאן מחוסר ממלאי מקום.

כמה עובדות נטיפוס של שיכון כזה:

עד היום הושקעו 18,000 לא"י בקרקע, מים אינסטלציה, גדר כללית, בריכה, חריש ופרצלציה. סכום זה מתחלק בין 180 משפחה: עולה בחלקה של כל אחת 100 לא"י. ומנין יקח למסים שוטפים, שאף הם מגיעים לסכומים

לא פעוטים, לבנין בית ולמשק עזר וכו' ? חלק זכה מהלואה חלקית לבנין בתים ע"י בנק בתי כפר, והחלק שצריך היה להתמך ע"י אגרו"ב, בנק, טרם נתמך, משום שהבנק עדיין מהסס. וחלק לא נתמך כלל ונידון לעזובה. מהוכר טיפול דועכת הזיקה להסתדרות. לא מעטים ה"מיסיונרים" ממסלגות האזרחיות, המתכסים באיצטלה של מושיעים וצדים לבבות. יש כבר הדלי מעמד והם נובעים ממתן האשראי שניתן לאחד ממקורות שונים, ולשני — לא ניתן כלל. ישנן התאחדויות, חברות ארציות התומכות ב"מאמברים" שלאין, וכך נוצרות שכבות סוציאליות שונות ומתרוצצות, וכל צורת הישוב מסתלפת.

אולי עוד אפשר להקים רשות עליונה לפיקוח על הנקודות הללו. אולי — אם ינסו לעשות משהו בעוד מועד.

א. טרופה

משום בהיסטוריה

עשר שנים בחיי האדם, הריהו תקופה שלמה, עשר שנות יצירת ישוב חדש, פרי חזון של שלשה דורות, כיצד זה נתהווה? הבה ונסקור את התקופה הזאת, מה פעלנו, מה יצרנו, ומה הנביטו עשר שנות עמל — צרור שנים משנות חיי הקצרים, הכדאי היה?

רוכנו עברנו את כור המצרף, כור היצירה האינטנסיבית בארץ, כאטפות עמש הקבוץ, המושבה ועל כלם פתח-תקוה — אם המושבות, המחשלה והמגבשת, באהת התעקשנו או, לפני עשר שנים והחלטנו החלטה נחושה, דוקא כאן בפתח-תקוה העיקשת, המתנכרת, המנשלת נתקע יחד, כאן נטה אהלנו, מאדמתה הנוקשה נוציא לחמנו, תל-אביב הקרובה רמזה וקרצה עין, אך לבנו לא נמשך אל שכיות חמדותיה, המשור הפראי ליד הכפר פגיה הזרוע קוצים ודרדרים, המצמיח פרחי בר ממשפתה הגזר, שגבהם כגיבה הדם, הם הם משכנו אחריהם, נחירי אפס של הספרים הריחו את משאת נפשנו, שמו אבני נגף על דרכנו, לטשו עין למישור, שמשום מה לא פקדו אותו לפנינו, קרן קימת נרתעה מהמחיר של 17 לא"י... הדונם, התנערה מההצעה... אך אנו לא גרתענו, בדחילו ורחימו הבאנו לה את בכורנו, הפרוטות שצברנו מעמל כפנו, בעבודות הכבוש בפתח-תקוה ואפשרנו לה לגאול את השטה, הודות לקשיות עורף שלנו ולשבועתנו: במשמרת, בתלם, בעדור הפרדסים, בקטיף, התערנו במקום שזיעתנו הרותה את האדמה.

ומחזור למציאות, מדמיון למעשה: נקדחו שתי בארות המפכים מים בשפע, סילוני המים הראשונים עודדו למעשים נוספים, הטרקטור בער אחרי הקוצים, רגבים שחורים נצנצו באור השמש, תלמים כנחשים מתפתלים על פני השטח העצום, ריח האדמה שהחיוה הפיצה ריחה המרענן, הלב פעם לקראת הפראתה, צו לצו, קו לקו, נדבך על נדבך, הלכנו בהדרגה, נורו היסודות הראשונים, בתים נאים ומלבינים למרחקים צמחו, כאילו הועלו במחרשה ממעבה האדמה, בתים בעלי שני חדרים, מטבח מרפסת ונוחיות, הנה נחלץ ממשכנת העוני המתפוררים, שרבצנו בהם שנים על שנים, מבעלי בתים נוגשים ועושקים, ובעיקר מחג... המזרח הידוע לתהלה.

יום רדף יום, חודש רדף חודש, והיסודות, הקירות, הגנות, תולכים ורבים, אנו קרובים לחנוכת הבתים ועל סף עלייתנו על הנקודה, הציפוננו גל המאורעות, ספיקות והיסוסים מכרסמים, המוסדות במבוכה, לשלח בני אדם למקום פרא, לסביבה השורצת פורעים ורוצחים למקום מאורת השודדים, המשוטטים כאן יותר מאשר בסביבה אחרת, למראה המבוכה וחוסר האומץ של המוסדות, העפלנו על אחריותנו אנו, בלי החלטה, לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, עשר המשפחות הראשונות עלו והתישבו כשמטר יריות ניתך עליהם ערב ערב ואילו השאר שעוד טרם עלו, באו ערב ערב הכפרה במכוניות משא גדושות ומתיצבים לשמירה כשבידי כל אחד הביילת והאוכל (ארוחת הערב) ועל שפתי המשתכנים נשאת היסמא: בית בנית — וישבת בו, נסיגה אין, תמיד קדימה, והוי חיינו: — ביום מעדר, ובלילה השלח, ביום שורכים דרכנו למושבה, למצוא טרף למשפחה, ובלילה בשמירה.

לילה, לילה מטרידים אותנו ביריות, מקום לינתנו הקבוע, היא ההפיכה או הגג השטוח, שרק הנכוהו, דרוכים וקשובים לקראת הופעת השטן, סכלנו כל הנסיונות ותחבולות השטנים לנתץ, להכחיד, ולקעקע את חומת מבצרנו רך הימים, שטרם יבש הטיט בין נדבכיו.

משבוע לשבוע מתוספים בתים, יום יום מתוספת משפחה עם צרור מטלטליתן שריח הדלות נודף מהם, יקפץ שוקק חיים, צפות ועולות בעיות חמורות, בראש וראשונה, כביש שיחבר אתנו עם העולם החיצוני שלא נהיה מנותקים בימים טרופים אלה מן המרכזים ומקורות העבודה, החורף הופך את אדמתנו ליון, רפש ובוץ המשקיע אדכ עד הברכים, נותרה דרך אחת, פסי הרכבת, המוליכים לראש-

העין. צריך לעשות קפנדריה של קילומטרים מיותרים, לחם מובא על גבי סוסים וגמלים, אובדי עצה חסרי אונים עמדנו מול בעית הבעיות — סלילת כביש מפתח-תקוה עד הכפר.

רוחנו לא נפלה בקרבנו, במאמצים על אנושיים בסבך של קומבינציות, בטוב וברע, בתמוננים שהם כאגדת אלף לילה ולילה, נסלל כביש מעין גנים עד הכפר, בכל שעל של כביש מקופלת היסטוריה עקובת תמרורים, אך בתוך הכפר שלט הבוץ במלא זהרו...

לאחר פתרון שאלת הדרך, ניתכה על ראשו מכת חוסר העבודה שבא בעטים של המאורעות, משבר כלכלי קשה עטף את הישוב, הדלות מקנת בכל בית, דור ילדים גדל והולך, בית ספר אין, העבודה היחידה, הקטיף בפתח-תקוה, המכניס חמשה עשר גרוש ליום צרכי הכפר גדולים והולכים, הכפר נשאר בקפאנו, ללא המשך של התפתחות, כל עזרה מהחוץ לא הוגשה, המאורעות משתוללים ואין להם סוף, נתגלו סימני עיפות המטביעים חותמם על פני המתישבים, אחדים נושטים את הכפר לעת החורף ועוברים בשל הבוץ לפתח-תקוה, ההתלהבות פגה, המציאות המרה מטפחת על פני התושבים, כסף לחריש ולזרעים אין, הציד הראשון הדרוש למתישב הם המגפיים, על פי המגפיים הוכר מוצאם של... מתישבינו בכל אתר ואתר.

הקומץ שנשאר נאחו ממש בצפרניים, הסתגלו למציאות, חסכו מפיהם ומשכרם הדל צברו פרוטה לפרוטה, החלו להניח יסוד למשק, הוקמו לולים פרימיטיביים, רכטו עז נטעו עץ אחר עץ תפוחים שויפים, שיצאו להם מוגיטין רב בפתח-תקוה, הטבע מהנה אותנו מפעם לפעם במגיפת עופות, ומשלחת גם מחלות בעצים, נלחמים גם בטבע ויכולים גם לו, בהתמדה בעקשנות, נאחזו בקרקע כפר סירקין, — מאה וחמישים משפחות, המימרא: „אין דבר העומד בפני הרצון“ מצאה לה כאן אצלנו את משמעותה האמיתית, ואנו הוכחנו שאין זאת פראזה, המשקים עדיין זעירים, לעומת מושבי עובדים אחרים שצוידו מראש בתקציב, ואנו במקלנו לבד „עברנו את הירדן“, בלי עזרת הזולת, ללא תקציבים, ללא הדרכה, בכוחות עצמנו, גן ילדים, בית ספר עד כה ז' יצרניה, צרכניה ועוד, אנו מספקים מים לסביבה וכיום גם סללנו כבישים בכל אחד עשרה הרחובות של הכפר המהויס ששה קילומטרים ועוד ידנו נטויה.

כאשר תושב הכפר נפגש בחברו שמחוץ לכפר, אין פניו מתכרכמים ואינו מוסיף להשתתף בצער הכפרי... העלוב, כאז לפני עשר שנים, המאזן בינתיים שונה, של הכפרי חיובי ואילו של המצטער שלילי. זה הכה שורש וזה תלוי על בלימה. עשר שנים בלבד חלפו מאז!

משה אטלס

* מלבתי הכפר *

על מישור צופה סני השרון, לרגלי הרים, בקרבת אם המושבות משתרע שטח של יותר מאלף דונם, ארמת הקרן הקימת, וזה כפר נחמן סירקין.

194 חברים אנו מונים, כ־45 מהם מעולי גרמניה, שהיו קודם ארגון מיוחד בשם „מימוניה“ ונתמזגו עם כפר סירקין, לעבודה ולרעיון. בתכניתנו 200 משפחה. נקנו שטחים נוספים ועוד יקנו, כדי להשלים את אשר אנו שואפים אליו — ישוב־עובדים גדול למופת.

עד היום עלו כ־55 משפחות, בעצם ימי המאורעות עלינו. רצון החברים התגבר על הסכנה שהיתה כרוכה בעליה בימים קשים אלה, אחד לאחד עלינו וכל עולה הוסיף חוליה לשרשרת המלכדת שאנו מצפים לראותה בשלמותה, חמשה דונמים למשק, זהו השטח לכל חבר, הבתים נבנים והולכים ע"י הלואות מחברת „בתי ספר“ ומאגרו־באנק, 100 בתים הקימונו כבר ע"י המשרד הקבלני כל בית — 45—60 מ"ר.

עלינו בימי המאורעות הקשים, בלבות החברים יקדה התשוקה לאדמה, בעקשנות ובמסירות פוצצו את קליפת האדמה השחורה והקשה, הרטיבות והשקוה מים, טפין־טפין ממש, דרך צנורות דקים שהונחו באופן זמני, מהבאר, זרעו זרעים שתלו שתילים — ויהי ירק, והידים של חברינו הגרמנים אשר טעם עבודה לא ידעו, שרגו גידים בולבים נפוחים, ועם קרוב האדמה הקשה שנתרכך נתקשו, הלוך והתקשות, הידים שלעבודה לא הסכימו, ותגדל השמחה בלב לקראת כל נבט צץ, לקראת כל חתיכת ירק, כך נוצר איש־השדה.

גמרנו את הנחת הצנורות הגדולים, חיברנום לבאר השניה (שתי בארות לנו!) ותהי הרווחה, מים! מים זכים משקשקים בכל מגרש, בכל תלם, אך לאן

(*) כתבה שנדפסה ב„דבר“, ספטמבר 1936, לפני עשר שנים.

נזרים את המים המרובים האלה — ולנו אין הלוואת למשק. הרצון כביר, הזרים דרוכות לעבודה — אך האם באלה בלבד ייבנה המשק?

והדאגות מרובות. התקציב של ההשקעות וההוצאות בנוי על תשלומי החברים. 1,500 לא"י לחדש. והחברים כהלקם הגדול מחוסרי עבודה, או שהכנסתם מועטה. והצרכים שלנו גדולים, וגדלים והולכים מיום ליום. הנשאל ילדינו כלי חינוך, או בלי צרכניה נישאר, כלי מרפאה וכר? נפתח גן ילדים, ניצור צרכניה, תקום המרפאה, אך יש לבוא לעזרנו למען לא ניכשל.

ובראש דאגתנו — העזר קשר עם המושבה. החורף הולך ומתקרב. ממשמים ובאים ימי גשמים לברכה. היהיו לברכה גם לנו? האדמה השחורה, אדמת הביצה, תכלא אותנו שבועות על שבועות מנותקים מישוב — וכיצד נחזיק מעמד? מעט הירקות, מעט החלב, מעט הביצים שמתוך מסירות של קדושה טיפחנו אותם, איך נעביר אותם לדורשיהם, איך נוביל אנשים לעבודה, איך נוליד ילדינו לבית הספר, הבאמת יהיו לנו החורף לקללה ולא וברכה?!

כביש הבו לנו? כמו ידינו נסלול אותו, נעשה כל אשר כיכלתנו, אך אנו זקוקים לעזרת מוסדותינו, האמנם לא ייעזרו לנו? מצב הבטחון אצלנו בכל רע, מסביב, ישובים ערבים פורעים. הכנוסיות קן בחרו להן מסביבנו, איך יגישו לנו עזרה בחורף בשעת שיכוש הדרכים?

ולמרות הכל יוקרת התקוה הגדולה שנצליח. בנסיון קשה וראשון הוא — התישבות על חמשה דונם, רצוננו עז להצליח. הן למעננו והן למען היות למופת ולנסיון נוסף בדרך ההתישבות בארץ.

ב. פשיסוסקר

א י א

בעקרון שהונה ביסוד הכפר — 5 דונם למשפחה — מקופלים גם בעיותיו ולבטיו, מראש נוצרו הניגודים בין שאיפותיו של החבר המתישב ולבין אפשרויותיו האובייקטיביות. הן החבר הותיק, שספג בקרבו את רוח האדמה ואת כח משיכתה, נתנסה בכל הנסיונות הקשים, הכרוכים בתנאי הארץ, והן העולה ממערב אירופה שאך דרכה כף רגלו על אדמת המולדת, שאיפה אחת אפפתם: לברוח מהתלישות של תנאי חיים בלתי יציבים, להכות שרשים עמוקים, בקרקע המולדת ולהתערות בה, ובאותו יום בחדש אפריל 1936, עת שרכו את דרכן עגלות טעונות מטלטליו

של ראשונים המתישבים המעפילים. רטט הלב רגשות קדושה, היה זה רגע הירואי, נשורו החושים הראשונים לרקמת חיים חדשה, רבת תלאות וקשיים, אך גם רבת עקשנות ותקות של כובשי ארץ חדשה, אדמת חריצים וקמשונים, אדמת שממה עזובה על רקע זרי אפרים הססגוניים, היו אלה ימים של ערב מאורעות בארץ, ובאוויר נשאו ריחות של משטמה, חרבון, דם ושוד, אך כל זה חזק בהם את הכרתם בערך מפעלם, נעורר בהם כחות עליונים, ובטחון עצמי, ועל אף דברי האזהרה מחוגים שונים, חזקה בהם אמונתם, כי במקום הזה יקום ישוב גדול, חי ותוסס, חוליה נוספת בשרשרת הישובים העברים בארץ.

עשרת המשפחות הראשונות העיו והעפילו, עלו, חרשו ניר, הטמינו זרע בחיק האדמה, ובהגיע העת בצבצו צמחים רעננים עונדי פניני-טל עם אור בקר, ומעולפי-שרב בצוורי יום, ויטפלו בהם כבילדים קטנים וירוח ללב, משי האדמה מומרתה.

כלילות השמירה הארוכים, עת רעמי יריה וקולות-נפץ הדהדו באויר ופלאו את שקט הלילה ופיצוהו לאלפי רסיסים המתגלגלים ונעלמים בין ההרים, בשעה שהרובה צמוד לגוף, והלב דרוך לתעלומות המתרחשות ובאות, והעין בולשת בוחנת את עצמי החשכה, לבל יתגנב אורח-מרצה, ועיפות חובקת את כל הגוף לאחר יום עמל קשה — נתלקטו המחשבות והרהורים למעין חשבון נפש, ונבחנו עמל ושכרו, נבדק כל פרט וכל תג שבהוצאה והכנסה: זעת אפיים מזה ולחם צר מזה, ולא פעם כרסם הספק בלב.

וזכורים ימי החורף הקודרים עת גשמים וזעפים הפכו קרקעתנו לבצק שחור, רפוש, ומרופש, ובתים צחורים שנבנו וטופחו באהבה, קרעו שקעו בביצה המשתרעת מסביב, קודרים ועלובים, והחברים דמו למיני יצורים משונים מכורבלים, אדרות מרופטות, ונעליהם רבוצים גושי אדמה רכוכה ודיבוקה, ועמלים הם ויגעים בשארית כחם לפלס להם נתיב, כשהם צוללים... ועולים, עולים ושוקעים.

וזכורים ימים, עת שקי לחם ומעט בצל ושאר דברי אוכל דלים נשאו על כתף חבריהם שיירות שיירות, כעוללים מבצצים מהכּוץ — לספק טרף לנשותיהם לטפיהם ולבתתם.

זכרונות קשים מימים רחוקים וקרובים, עשר שנות זכרונות עגומים, ומרים, עשר שנות סבל ומרידות כי שנות יצירה, ללא דרך וללא הדרכה, מזהם בעיות היסוד של הכפר וקשייו, היחידה הקרקעית של 5 דונם למתישב אינה דיה בשביל

משק החקלאי הנושא את עצמו ומסרנס את בעליו והיא גדולה מדי בשביל משק עזר לפועל המתקיים על עבודת חוץ. ואחר יום עבודה כשכיר יום, אינו יכול לעבד אלא מעט ממגרשו ואף זה ביגיעה רבה.

הנה עומדים זה מול זה חברים מתישבים שצברו נסיון רב ערך בשנות חייהם בארץ. מול קיר אטום של חוסר קרקע, חוסר תקציב, בלי עזרה ופקטורים וספקות מצד המוסדות אי הבנה ויחס מוזר מכל מי שיכול להדריך לעזור ולהמליץ.

האנשים מחלכטים ומתחבטים נאבקים עם עצמם עם התנאים ועם עמיתים המעורפל. כחות רבים מבוזבזים ויורדים לטמיון. מרץ ועבודה צבורית מוצאים לריק, תכניות מתכניות שונות צעות חדשות לבקרים, ונחנקות בטרם הולדן, אף על פי כן יש שכר לפעולותינו.

כחות יצירה גנוזים בין אנשי המקום, ובכח יצר החיים נהפכו הכחות לאנרגיה יוצרת — יוצרת יש מאין, אמנם בלי סדר בלי תכנית, בכח הלכטים המשותפים. הסבל המאחד והיתמות נטוה החוט המקשר, מתפשט ומתרחב ונוצר הישוב החי והתוסס.

עשר שנים, זו תקופת חיים קצרה, אבל יקרים הערכים שנוצרו על ידי האנשים, איש איש בפני עצמו, אבל כלם יחד מהווים כח חיוני גדול, כח כלכלי, חברתי, משקי ותוכני.

הקרקע, המים, בית הספר, המוסדות, הם הם הנשמה של הישוב, הכל מתוך הנפתולים והמאבקים של כל פרט ופרט ושל הצבור כולו.

את רכוש החברים יש להעריך לסכום של — 150 אלף לא"י, הונחו היסודות החשובים לקראת עתיד הישוב ולהרחבת האפקים, הכפר עבר את השלבים והשבילים המוליכים לדרך המלך, אף כי רבים עוד משרכים את דרכם בשבילים עקלתוניים, אפשרי לסכם שאנו עומדים בפני השער המוליך לדרך המלך.

בנימין פשיסוסק

*** בקור בכפר בשנת 1939 ***

כפר זה האריך את גבולות פתח תקוה עוד בשלשה קילומטרים, והוא השער שבין השומרון ויהודה, וקרוב אותנו אל נדבכי אנטיפטרוס, הכפר שוכן ליד מסילת

(*) רפורטז'ה זו נתפרסמה בהפועל-הצעיר ביום 25 אבגוסט 1939.

הברזל היפה לוד ולו הזכות לרשת את מקום ראש העין השוממה. השוכנת בקרבתו ומהווה סכנה לכל הסביבה, כי בה רוחשים קני הכנופיות.

הכפר מקיף למעלה מאלף דונם. דרך ראשית ואסטרטגית עוברת בו ומקשרת את הדרום ואת הצפון. בשרשרת הרי מגדל, הטובלים בערפיליותם ועונדים את הכפר מצד מזרח. צלעות ההרים נוגעות כמעט בגבולות הכפר. מקום המבשר עתידות; הוא משלים את הרצועה העברית. המתחילה משפת הים בתל-אביב ומסתיימת לרגלי הרי אפרים בקו ישר.

הדרך מהמושבה אל הכפר עד קילומטר לפני הכפר עוברת דרך שדמות יהודים וביניהן. טייגנים. הקילומטר הבלתי יהודי ננעץ כעצם בגרון וידי מסיתים אין נותנות לפדותו. אף מחשבת ודון צצה במוחם: הקמת מסגד, למען ישראל העצם לנצח נצחים ויהצה את רציפות השטח העברי. יד זריזה יכלה בשעתה להפיר את הזממה ואולי עוד לא מאוחר, כל ניתן שתקום נס ציונה שנית.

עם ראשית ימי המאורעות יצאו המשתכנים הראשונים אל הכפר. היה בזה משום סמל ותשובה. הכנופיות שוטטו בסביבה, לא שכחוהו. פקוד מקדוהו מפעם לפעם; אך כצור סלע איתן עמד הכפר בפניהם ויכול להם. הבליסטראות שנורו עליו החטיו את המטרה. המתקשים גם נואשו מלהצליח במקום זה. זה למעלה משנה. שיריות אינן נשמעות בכפר. למרות שהסביבה רוחשת כנופיות, לא גרמו ההתקפות המרוכזות קרבנות באדם לכפר. מקרה רצה יהודי יחידי שאירע, היה דקירת איש זקן ברכבו אל המושבה בדרך. מסוכנת והרחק מן הכפר; גם תחבולת המוקשים לא הצליחה אלא פעם אחת; התשובה שניתנה למתקשים כגמול למוקש שהסתיים בקרבן אחד. מונע מהם לנסות שנית את מזלם... מחנה צבא קבע שם את חנייתו. קשרי ידידות נקשרו בינו לבין התושבים.

הכפר נולד כפרי רעיונם של כמה פועלי בנין. שכל מאווייהם היו לנוח אחרי יום עמל ויגע בצל קורת. בריחוק מקום משאון העיר. ללא כל מחשבה תחילה לעבור לחקלאות. אך חכניהם נופצה אל המשבר שצץ בשנת 1935. והוא הדביקם באמצע הבנין. רכתה המבוכה בין המשתכנים. אחד הבנקים שהסכים בזמן הטוב להלוות לחמשים חבר מאה לירות לכל אחד. ניסה למשוך את ידו מהענין. לאחר התאבקות של שנתיים בעזרת המרכז החקלאי. הושג מהבנק 21 הלוואות. לעומת זה עמדה חברת בתי הכפר בהתחייבותה לא רק ביחס לחמשים ההלוואות בנות מאה לירות, אלא הוסיפה עוד עשרים וכמה הלוואות. הבתים שנבנו רחוקים מלהמנות

עם הטפוס הכפרי. גדלם וצורתם לא רק שהריקו את חסכוניותו הזעומים של החבר, אלא הוא נשאר בעל חוב גדול לכמה גורמים מחוץ לבנק, חשבון הכנין הושתת על עוד שלוש או ארבע שנות פרוספריטי...

ליד הכפר הוקצב מקום לשיכון עולי מערב אירופה וגם יד ניתן למקום ושמו מימונה. עולים אלה באו מצוידים בכסף לא מעט מהקרנות שנועדו למען עולי גרמניה בשנים ההן. ולעומתם בא אל הכפר מחנה שני ככלי ריק ללא תומך וללא תקציב כלשהו לסדור משק. כמצב זה יש מקום לקנאה. ספרי החשבונות של המחלקה הגרמנית נוקבים בסכום של 10.000 לירות (חוברת הסוכנות לקונגרס אף היא מציינת את הסכום הנ"ל) לפיתוח המשק. נעשים מאמצים לקרבת זה לזה ולשתפם. ולא פעם נמסר לעולי גרמניה הגה הענינים וגם ניסו כוחם בהנהלת הכפר, אך לא בהצלחה יתירה. ההסתדרות והמפלגה עושות מעט למען מזגם יחד.

חלק גדול מולה יזמה רבה ויוצר יש מאין. מגדלים תרנגולות בהצלחה ללא חולים... מוציאים ירק מאדמה בלתי מזובלת, אך לא לעולם חוסן; אם לא ישקיעו כסף לא יכניסו; מרהיבות גינות הירק השטוחות לפני הבתים. אדמת הכפר נחשבת כטובה מאד לגידול ירקות. טיב הקרקע והאקלים יכולים לאפשר לכפר להספיק לשוק ירקות מוקדמים ומאוחרים ולא יצטרכו להשען רק על עבודות חוץ, שאינה מצויה בכל עת.

הכפר מחוסר אפיטרופוס. הן המרכז החקלאי והן מחלקת השיכון סילקו ידם ממנו. כיום נמצא הכפר בחיק טבעי; בארגון המושבים; עסקני הארגון נגשו במרץ רב לברר את מצב הענינים ונתמנתה ועדה. היא בדקה פה את מצב הכפר וגם הציעה את תיקונו ע"י הגדלת היחידה מחמשה לעשרה דונם. המרכז החקלאי מצדו הושיט אף הוא את ידו לעיצוב דמות הכפר. הקרקע ילקח משלושה מקורות: כמאה דונם יתקבלו מאלה שטרם עלו והיתר ילקח מאדמת מחלקת השיכון שהיתה מיועדת להמשך השיכון מעבר לפסי הברזל, והשאר יירכש מחו"ש. במקום 186 יחידות תהיינה 150, כ"כ הוטל על המכון לתיכון. לעבד תכנית משקית לכפר. כל הפעולה הזאת רוממה וזקפה את רוחם, והשרישה בהם תקוה. גץ יצא מארגון המושבים והדליק אש בלבבות. אולם לפי שעה רק חלום אופסם. אפשר ואפשר לעשות בסכומים זעומים התחלה כל שהיא. אפשר להקל קמעה. כל התכנית תהיה בנייה על לול, חלב להספקה עצמית וירקות לשווק. עוד יצטרכו לאחר מלוי התכנית השלמה לתודקק לעבודות חוץ כלשהי. חטא לא ימוסר הוא. שמיים ייסוד המושב

עומדת ללא כל שימוש באר דורבית. השופעת 160 מ"ע מים לשעה. הצלה פורתא מצאו המתישבים בכלכלה הצבאית. הודות לקרבת המסילה התגייסו כחמשים חבר כנוטרים. לולא זאת נשקפה עויבה רבה בכפר. אם עזרה כלשהיא תבושש לבוא. הרי הסכנה הזאה במקומה עומדת. בסכומים ותכניות בלבד לא יצמידום אל המקום. הקואופרציה הצרכנית לקויה מחוסר קשר עם המשביר והון חוזר אין. במכירת התוצרת החקלאית יש חופש הפרט. השווק אינו משותף. ואלה הן תופעות שליליות זהרות סכנה.

עם כל העוני והדחקות שם ימלא לבך חדוה ושמחה למראה העובדה של קיום בית ספר. המכיל כל הכתות. שבעים אחוז מתקציב המושב מוצא לצרכי תנוך. זהו נטל וריחים על צוארם.

בנינים צבוריים אין. זולת הבריכה המכילה חדר בן שתי קומות. בית הספר מפוזר בכמה דירות. והנזק לחינוך מפיזור זה הוא ברור לכל.

הכבוש שנאלל אל הכפר מקרב אל המושבה עד כדי כך, שגם בשעות הערב המאוחרות יש עליו תנועה. במשך היום מקשר את המושב עם המושבה אותו של "איחוד-רגב" המגמא מרחק זה ברגעים ספורים. ההלוואה לסלילת הכביש נתקבלה מביצור בסכום של 1,500 לירות וכל מתישב השתתף נוסף לזה בארבע לירות וחצי בעבודה.

בעזבן את הכפר מועקה ושמחה משמשים אצלך בערבוביה. אנשים נאחזים בצפרניהם ואינם נענים ל"עצות" ידידים לשוב אל חיק המושבה. השדות השוממים תובעים עיבודם. הידים נכונות ומושטות לאחוז במעדר. החברים נאחזים בכל עסקן הנקלע למקום. מקששים ממנו להשמיע את זעקתם ומשאלתם. שמה תגיע תפילתם לפני כסא הכבוד של המחלקה להתישבות. המביטה עליהם כעל בני חורגים.

הצרות המשכיחות דברים חשובים טשטשו גם את ערך המקום. שבו שוכן כפר סירקין. לפי עניות דעתי והוי עמדת מפתח גיאוגרפי בשביל הישוב. מכאן נוכל להמשיך את התפשטותנו צפונה ודרומה. ביחד דרומה. לשם תקיעת יתד במישור יפה-הנוף שבין לוד, וילהלמה וכפר סירקין. אמנם בימי הספסרות רכשו היהודים אדמה לא מעטה בסביבה היא וגם נטוע נטעו. והכל חרב מחוסר אפשרות של שמירה ומשענת ישובים לשמירה.

דור צעיר החל לצוץ ממעבי המקום. ומאין אחיזה להוריו יטול את מקל הנודים ביד וינדוד; והמושבה עלולה ליפול.

נקודת הכובד השניה היא: מציגת שני הגופים במקום או הפרדתם; טובה בעיני הפרדה ממויגה לא מצולחת.

המצב התרבותי בכפר עלוב. לעתים רחוקות יפקוד איזה מרצה את המקום. נזכרים בהם רק ערב בחירות, ואין פלא כלל, שאפילו עתון המפלגה אינו זוכה להמצא במקום זה. בידינו הוא להפוך כפר זה למושב לתפארת התנועה. האפיטרופוס החדש, ועד המושבים, חייב לטפל בדרך הגולד שלו ביתר ענין עד התגבשותו. בין הנוסעים באוטו לא קשה להבחין בין המתישב לבין האורח. המושב ותלאותיו משתקפים על פניהם.

א. טרנפה

אתוך הדין וחשבון של אועצת פועלי מתח-תקוה

שנת 1935 — 1937

1200 הדונמים שנועדו בשביל הכפר הולקו ל-240 חלקות בנות 5 דונם. למעלה מ-200 חברי אושרו למועמדים לכפר. הושגו הלוואות לבנין 100 הבתים הראשונים. אשר רובם נגמר כבר בנינם. כ-70 חברי עלו על הקרקע.

עם הועזע הכלכלי כישוב הורע מצבם של החברים. חלק מהם לא יכול היה לעמוד בהתחייבותם הכספית הקשורה בסדור המשק, הדבר גרם לעזיבת הכפר על ידי חלק חברים. מחלקת השיכון עושה מאמצים גדולים, בכדי להקל על החברים את השגת האמצעים הדרושים לסידורם, והלוואות לבנינים נוספים, אשר יאפשרו עליית יתר החברים על השטח להשלמת הכפר.

למרות הקשיים — „כפר סירקין“ הולך ומתפתח ועוד מעט הוא יעמוד על תלן. זהו כפר הפועלים הראשון בגדלו בסביבת מתח-תקוה. כפר סירקין נמצא בקרבת מתח-תקוה דרומית-מזרחית סמוך לתחנת ראשי-העין. מחיר הקרקע עלה ל-175 לירות הדונם. בחצי מחיר השתתף החבר ובהוצי השני הקרן הקיימת.

יש לציין: ובלי הקרן הקיימת לא היתה יוצאת קניה גדולה כזאת לפועלי החברים נגשו במרץ לפעולות. חרשו את הקרקע חריש עמוק, גדרו גדר מסביב באורך של 6000 מטר, ותחלו בקדיחת שתי בארות, שנותנות 100 מטר מעוקב מים לשעה.

ההלוואות שניתנו לחברים לא הספיקו וכל חבר צריך היה להשקיע כ-80 לא"י. לחלק גדול של חברי כ לא היתה כל אפשרות במצב הקיים, להשקיע ככום כזה. אף לא

כולם קבלו הלוואות. מלבד זה צריך היה להעביר קו צנורות מרכזי מה שהגדיל את ההוצאות.

עד הראשון באפריל 1936 עלו על הקרקע רק 10 משפחות. אלה היו הראשונים שהיו את הישוב החי של הכפר החדש. למרות הרוחות שכבר נשבו כארץ ורבו הפקדיים, אם לעלות בשעה קשה ומסוכנת זו אולם הכוח הטמיר המושך לאדמה, הסיר כל סחך מתלב והחברים עלו. והנה פרצו המאורעות. הנקודה החדשה נמצאת לא רחוק מישוב ערבי סרע, ופה בכפר העברי רק "מנין" משפחות, ובחלל נישאה השאלה — היעזובה? והתשובה היתה "לא". החברים הרגישו שעליהם אחריות גורל לנקודה. עלית יתר החברים היתה כלתי אפשרית כי הבתים טרם נגמרו. וההחלטה היתה להחליץ לשמירה. ואמנם באו עשרות חברים. ערבי-ערב לשמור על הנקודה הצעירה ולהגן עליה.

שטח רחב ידים זה לא קל ניתן לשמירה, ורק הגאמנות החברתית והחלוצית עמדה לה לחברים להתגבר על כל הקשיים. גם פעולת הבנין לא נפסקה; ביתר מרץ המשיכו בה. התחילה פעולה-חלקית להקמת משקי-עזר על ידי החברים הגרמנים שקבלו הלוואות לכך. החברים המשיכו בסדור רשת המים והונחו צנורות. הוקם מגדלימים — 28 מטר גבוה. קו חשמלי לבארות והכפר התחיל להיות את חייו העצמיים.

ההרכב החברתי של החברים הוא שונה. כ־45 משפחות היו מעולי גרמניה, שהתארגנו בארגון "מימוניה", ארגון זה צורף לכפר. הגבולות הגיאוגרפיים נשטטשו. לא כן החבדלים במוצא, בשפה, בהי וכתרבות... פה יש צורך בפעולה רצינית מצד מוסדות ההסתדרות במקום ואת זאת לא קבלו.

החברים הגרמנים מעבדים שטח של 50*40 דונם ירקות. בכפר ישנם 6 לולים המונים כ־1460 עוף. רפתים בנות 15 ראש. מענפים אלה מקבל הכפר את התוצרת הפנימית והעודף נמכר באמצעות "תנובה".

מוסדות. מתוך התאמצות והתלבטויות כספיות נפתחו מוסדות החינוך: גן ילדים ובית ספר בעל 5 כחות, עובדים שני מורים גונת. מספר הילדים הוא כארבעים. חוסר בנין לבית הספר מקשה מאד על הפעולה. מוסדות הכפר נמצאים בבתים של חברים, שטרם עלו וצפויים, לנדידה בכל רגע.

מ ר ס א ה: לאחר משא ומתן עם קופת חולים נוסדה מרפאה שיש לה רופא קבוע התשלומים לקופת חולים הם קולקטיביים. תצוין הדאגה מצד קופת חולים לנקודה זו. המרפאה עזרה גם לעליה נוספת של חברים, אשר חששו מפני ניתוק הדרך למושב. ספק מיוחד מהוהו אצל חברי הכפר תקופת החורף. חוסר כביש וחוסר קשר עם המושבה

בעונת הגשמים מנתק את הכפר לשבועות מהמושבה. חוסר הכביש הכביד על החברים את ההליכה למושבה, אשר עליה פרנסתם. גם השמירה על המושבה היעמדה לא פעם בסכנה מחוסר קשר.

חברי הכפר מתאוננים קשות על ההזנחה מצד מוסדות ההסתדרות והמוסדות הלאומיים לבצע סלידת הכביש, אשר השיבותו כה גדולה כשביל הכפר.

הלואות המשקיות, קשה להגיד מה יהיה גורל נסיון זה של התישבות על המשה דונם. לעת עתה עלו על הקרקע 70 משפחה. השאלה היא מה יהיה גורל יתר ה-100. מצד שני רוב הקרקע שומם באין הלוואה לעיבוד המשק.

עד היום הושקע במושב סכום של 17,504.813 לא"י.

הוצאות גדולות אלו דלדלו את החברים ושאלה אחת נוקבת — מה גורל הכפר? ישנן גרסות שונות בין החברים. כפר, שכונה, או מושב עובדים. החברים נתקלים בקשיים כלכליים וחברתיים כאחד.

הגבוש החברתי עודנו כחיתוליו, וההתרוצצות הפנימית לא פעם גורמת למכשולים נוספים בדרך הכפר. כאן נחוצה התאמת מעולה. עין פקוחה ועזרה מתמדת ומשית מצד מוסדות ההסתדרות, אף ההבדלים הכלכליים בין חברי הכפר הם לא קטנים. חלק מהחברים קבלו הלוואות וסדרו יתם משקים. מצד שני — חלק מחוסר כל מזרה, אף העובדה שרוב החברים טרם עלו על הקרקע מכבירה עוד יותר.

5 דונם שימכים מסביב לבית — הובעים השובה ותשומת לב יותר גדולה. כפר סירקין יכול ליהפך לנקודת מיפת לפועלי המושבה, אם תבוא העזרה בזמנה. אף שאלת העבודה לחברים תובעת את סחרינה. הכפר נמצא במרחק מה "מגדל", מקום תעשית האבן וחצר. החברים תובעים מקומות עבודה קבועים. במשך הזמן יכול להוצר פרבר פועלים. המשמש מקום עבודה רב זה.

הכפר בה'אבקותו *

בתקופה הקשה ביותר בארץ עלינו על הקרקע. תחת מטר הכדורים אשר נתך עלינו בלילות, ולשרשרת הכפרים העברים במפת ארץ ישראל אפשר להוסיף עוד כפר עברי גדול. מרנינה היתה העובדה. כמעט מדי יום ביומו בא האוטו ועליו כלי מטבח וכלי מטה. הכל היו מפסיקים אותה שעה את עבודתם ומסתכלים

(*) כתבה זו נהפרכה בדבר מיום 1.1.1937.

בהנאה: עוד משמחה נוספה לנו, ועוד אחת תעלה מהר. זו היתה לנו הנחמה היחידה באותם הימים. כיום מונים אנו למעלה מ־70 משפחות. ובעתיד הקרוב נמנה למעלה מ־200 משפחות.

אבל יסורים רבים מלוים אותנו על כל צעד ושעל. אנו הננו ברובנו הגדול מאותם „אנשי הפרוספריטי“, אשר עליה נכתב רבות בעתונות. חסכנו מלחמנו ומחלב ילדינו. צרפנו פרוטה לפרוטה, ושלמנו את מחצית הסכום עבור האדמה והמחצית השניה שלמה הקרן הקיימת. בכוחות עצמנו חפרנו בארות, בנינו ברכה, סדרנו רשת של צנורות מרכזיים, גדרנו את כל השטח שהוא למעלה מ־1000 דונם. ועתה אין בכוחנו להתקדם עוד, כי עברנו את גבול היכולת של חברנו. אמנם, קבלנו עזרה לא גדולה לבנין בתים — ההלוואות היו בנות 100 לא"י וכל בית עלה ב־200 לא"י. הח' היה נאלץ לבקש את החסר לו בבנקים, בתנאים גרועים. ברביית קצוצה ולזמנים קצרים. למותר לספר עד כמה מכבידים עלינו ההלוואות הללו.

אך הנה קדרו פני השמים, ואתם קדרו פני חברינו, כי ידענו: מחר הננו צנוקים מהישוב. רבות דיבר אודות הכביש שיקשר אותנו ואף הבטחות, ישנו, אך הכביש איננו. שאלת הכביש היא בשבילנו כיום שאלת חיים, כי מי ידע מה ילד יום, החברים נאלצים לנוד למרחקים ולחפש יום עבודה. חברים אלה מתגוללים במשך כל השבוע מחוץ לביתם, משום שאין קשר. אין גם אפשרות של הובלת חמרי בנין וממילא נדחית עליתן של הרכה משפחות אשר היו יכולות ליצור עבודה במקום ושם להגדיל את הישוב.

השאלה השניה אשר עומדת לפנינו בחריפות, היא שאלת ההלוואות למשקי עזר. עלינו על האדמה ואין לנו כל אפשרות להתחיל בפעולה משקית כלשהו. חסרה לחברים אינסטלציה להשקאת אדמתם, דרושה לפחות פרה אחת, מעט עופות וקצת זבל אורגני. כי האדמה היא זבורית ומסוגלה לגדל עשבי בר בלבד. איננו דורשים ציוד מלא, רק הלוואה מינימלית בתנאים נוחים, אחרת גדולה הסכנה שחברים יפלו שוב בזרועות הבנקים למיניהם — וכשלונם מובטח למפרע.

שאלה בוערת בשבילנו היא גם הקמת בית צבורי. אין לנו עדיין פנה צבורית בשביל ילדינו, סדרנו את בית הספר והגן בבתי פרטיים של חברים אשר טרם עלו ולכשירצו לפנות נמצא בכל רע.

המוסדות נדרשים להקדיש תשומת לב יתרה לישוב הצעיר ולעזור לנו בפתרון השאלות העומדות לפנינו.

דוד פינשטיין

לקט אתוך ספרי הפרטי-כלים

משנות 1941 — 1936

(מדברי חברים ועסקנים באספות שונות)

הרצפ'ד: עצם בנית כפר סירקין, כרוכה בקשיים, אך אין להרתע מזה. כפרי סירקין בכל זאת "זבנה". "למה הכנסתם לוקוסו בבתיכם".

הלפרין: (המרכז החקלאי) "אינני יודע איך לתכן תכנית משקית, על שטח של חמשת דונם, אם נעשה תכנית אולטרה-אינטנסיבית, לא תפרנס פרנסה מלאה, תמיד יודקו לעבודות חוץ, כרגע זה אי אפשר עוד להציע כל תכנית, שגיתם שהוצאתם הרבה כסף על מכון המים, לעת עתה אל תקנו פרות יקרות, פרה זולה יותר רנטבילית, יש כאן סיכויים טובים לעוסות, מחמת קרבת המקום לירושב, אך לא במספר גדול".

דבדבני: (מועצת פועלי פתח-תקוה) "אל תבנו על היחיד, אלא על המסגרת, צריך לחשוב שכפר סירקין תקיים, אך ורק על עבודה שכירה, את מחייתה תינוק מפתח-תקוה, על כן תהיו קשורים תמיד לפתח-תקוה כמקור העבודה, וקשורים למועצת הפועלים".

שפירי: (המרכז החקלאי) "קבענו, שכפר סירקין אינו אלא נסיון על חמשה דונם, ואם זה נסיון שצריך תחילה להצליח, אין אנו רואים בו כפר, אלא שכונה הקשורה לפתח-תקוה ואינה יכולה להיות עצמאית".

תשובת חברים

צוקרמן: "אם שפירי חושב שכפר סירקין הנהו בשביל ההסתדרות נסיון, הרי מטבע הדברים, שאל נסיון צריך להתמסר בכל לב, לעת עתה אנו רואים ההיסך הגמור, אין אנו דורשים, אלא תכנית מינימום".

גורשין: "לא אכתנו בנינו בתי "לוקוסו" המלווים ובעלי המשכנתאות, חסיהם אלצונו לכך, לשם הבטחת ערך הבית, והבטחת המשכנתא וההלוואה".

פשיסוקר: "יש אלצונו חברים בעלי שיטות כלכליות סותרות, עלינו להשיג הלוואות למשקים, נשק לכל פרט ופרט, להתמסר לחנוך ספוס של איש מושב על כל המידות הדרושות לכך".

סיצוק: אין להאמין יותר בהבטחות, יש לדאוג להלוואות לשם גמירת הבריכה ושאר העבודות ואשר לעליה על הקרקע מתנגד הוא לשכן שתי משפחות בבית אחד".

פורובסקי: "אנו מתמרמרים על מועצת פועלי פתח-תקוה שלא נכנסה בעובי הקורת של מצבנו הדחוק".

אינפורמציה שנמסרה על ידי הרבני הח' גורשטין באספה ביום 24.10.36

עד היום עלו 60 משפחות, החברים סדרו משקים קטנים, פתחנו צרכניה, כמו כן החלט על פתיחת בית ספר, נפתחו גם מרפאה, החברים מסגרים בתשלום המסים. היום הפסיקו לנו את העזרה המדיענית, התבשרנו על הפסקת השמירה האורחית מס'ת. נשאר הגפירים בלבד. נודע לנו שאת הכביש מעין גנים עד הכפר, כללו בכבישי הבטחון, יש איפוא תקוה, שישלל בהקדם, המצב הכספי בכל רע, התקצוב אול חודש לפני חום השנה, לעומת זה יש לציון שיהם החברים לכפר נשתנה לטובה, רחוקים אנו עדיין מארגון וסדר, למרות כל ההישגים.

מלבטי החברים באספות וישיבות שונות בשנת יסוד הכפר 1936.

גוסמן: מתנגד להעביר את הכביש מעין גנים עד התחלת הכפר — דרך הכפר הערבי סג'ה.

צפורה זילברט: "דורשת שבכל העבודות הנעשות בכפר תנתן דין קדימה לחברים".

ביינן: "המרכז צריך להקבע מבין חברינו, איש מן החוץ לא יגלה התמסרות כמו כמו חבר הכפר".

אשכנזי: "מציע לבחור במועצת מורשים".

גורשטין: "ישנם חברים המשקיעים כסף במשקים ללא כל התיעוצות והדרכה, בשאלת בניה ועליה על השטה, אנו מתלבטים איך להכריח את החברים לעלות, אלה שכבר עלו, קיוו יסעוד עשרות יבואו אחריהם, אם העליה לנקודה לא תמשך, יש סכנה של עויבת הנקודה".

לזר: "על גן ילדים אפשר לוותר, לא כן על בית ספר, יש סכנה לחינוכם של הילדים המהלכים ללא תורה".

פינשטיין: "אנו שניגים, בעשיה על אחריותנו ללא נסיון, יש להתקשר עם יעד המושבים שיקבלונו לתוך ארגונם".

גינזבורג: "הבקורת מועילה, היא מונעת משגיאות ומציגת אותן, אך השוכה בעיקר טיב הבקורת וסגנונה".

מתוך פרטי כל, באספה כללית ביום 20.5.37, בהשתתפות הרצפולד.

הרצפולד: "הכפר הזה נמצא בין שיכון ומושב, המישה דונם לא מספיק להתישבות, לעבד שטח כזה וגם לעבוד בעבודה שכירה מחוץ למקום, לא יספיק כוח אנוש".

לחלק חלק מגרשים כל חלקה לשתיים. אף זה לא ניתן לסדור. נוסף למגרעות אלו, יש עוד אחת — המחסור בחברים היודעים את מלאכת הארגון. המרכז ההקלאי יכול לעזור, אך הפעולה צריכה להעשות בפנים.

המקום הזה נמצא במצב של התהוות. השלט ישנו, דרוש שכס ואז נפעול.

יש להשתדל לעלות, אל נבייש את עצמנו. המרכז ההקלאי אינו מפלה בין כפר לכפר. מבטיח לכל אחד ולפעמים גם לא ממלא אחר הבטחתו. בכל זאת עמקיחפר גבנה, גם כפר סירקין יבנה ישו נא החברים ישכם.

ס ס ק ל י ס ק י : החברים התחילו כסידור משקיהם כאמצעים עצמיים. הסתבכו בתובות ואין אפשרות להמשיך.

ה ר צ פ ל ד : מציע לא להסתבך. כי טרם סדרו הלוואות למשקים. עוד מוקדם. במרוצת הזמן גם זה יסתדר.

א ש כ נ ז י : הרי לא הקימו על ידינו התישבות מתחרה בנו. בכפר סירקין ישנם מקומות פנויים. למה לא יבואו אלינו?

ה ר צ פ ל ד : אם יש לכם רצון למסור חלק מהמגרשים הפנויים בני דונם אחד, עשו זאת. אך דעתי היא, שזה לא טובת הכפר.

א ט ל ס : בענין בנק בתי כפר, הכניסו אותנו בחסוכות. חברים רבים לא גמרו עדיין את בניניהם ועליהם כבר לשלם את החלואה. כטרם גמרו את בנין הבית, החברה צריכה להתחשב בזה ועליה להתחיל בגבית החלואה לאחר שהחבר משתכן בבית.

מתוך פרטיביל של ישיבת הוועד בחודש מאי 1937

פ ר ו ז נ ס ק י : עד היום לא סודר ענין הכביש מעין גנים עד הכפר. אין כל התקדמות בזה.

א ט ל ס : בכפר גרים כבר 100 משפחות. 70 כבר נתנו השתתפות לכביש, אני חושב שנגיע לארבעים לא"י במומנים. היתר בהתחייבויות.

ס ר י ב ר : מצב החברים בכל רע, ההלוואות ניתנו לזמנים קצרים וברבית קצועה. לו התחשבו בנו כמו עם נקודות התישבות אחרות, היה המצב טוב יותר.

ג ו ד ו י ו ד ר : איני יודע אם נמצא עוד כפר בסביבה זו הנחלק בקשיים כאלה שאנו נתקלים בהם. התחלנו בכנין הכפר בימי הפרוספריטי ואנו נאלצים להמשיך בימים

קשים, הטילו עלינו לקבל לכפר עולים חדשים ישר מהאציה, חסרי נסיון בארץ, הן מבחינה הסתדרותית והן חברתית. עד היום הגענו למאה ושלוש משפחות שהם 325 נפשות.

ג'ו ס' מ'ן: ההסתדרות עשתה מעט מאוד להתישבות שלנו, מנהיגי ההסתדרות במחוזותיה מוללים בכפר סירקין.

מתוך הפרטיבלים הראשונים באספת הברים בשנת 1937

ק'ל פ' ק'ר: אצלנו הכל נעשה באופן מסתורי, שלמנו כסף בעד הקרקע, קרן קימת לישראל הבטיחה לנו להחזיר את הכסף ולא החזירה, וזכרנו בהסתדרות קופחה, וזכרנו בניד איננה, את שכונת בילינסון הסמוכה בונה — הבטיחו משקי עזר ולא נתנו. סודרנו בעבודה מטעם ההסתדרות אף היא לא קיימה.

מ'ר י'ם מ'ל'ר: קודם כל עלינו לקבוע את צורת הכפר, ולהשיג אמצעים לסדור משק.

ב'י'ן ו'ל'ס'ר: המצב החברתי בכפר אינו מניח את הדעת, הכרחי לעצב את דמות הכפר, לציידו במשקים, החברים מבין עולי גרמניה קבלו עזרה והיתר לא, מצב זה משפיע לרעה על שאר החברים ומלאן היחסים הגרועים שבין אדם לחברו.

ס'ק'ו'ל'פ'ה ב"כ מ'ו'ע'צ'ת פ'ו'ע'ל'י ס'ת'ה'ת' ק'ו'ה: הלוואות אינן יוצרות עדיין בסיס לקיום, מצב חברתי רעוע משפיע באופן כלתי אמצעי על המצב הכלכלי.

א'ט'ל'ס': הועד הנוכחי פועל כבר שלשה וחצי חודש וטרם נפגש עם החברים, מסיבת החורף והגשמים.

פ'י'נ'ש'ט'י'ן: צריך לדון על עתיד הכפר, המוסדות לועגים לנו, כמה גרועים אנו מאחרים? יש להוכיח למוסדות ששגו ביחסם לכפרנו, העבודה במגדל-צדק הובטחה לנו, איה?

ג'ו'ר'ש'ט'י'ן: שלמנו ביוקר בעד הנסיונות, כל עוד היתה פרנסה פריטי בארץ ועבודה היתה בשפע, לא הרגשנו את העומס, יש לדרוש מהמוסדות לשגר משלחת אל הכפר, שאלת חיים היא זו, מזה שאנו יושבים כאן בהבוק ידיים ובאין לחם בבית לא תצמח כל תשועה, להצלת מעלות הועד, דרושה אגירה חברית ושלוש אישי.

ש'ו'ל'מ'ן: לקראת עינה הבוקר, יש להבטיח מקומות עבודה לחברים ולקבוע חבר אחד שיקשר בין הלשכה לבין החברים, הוקקים לעבודה.

באחת האספות בשנת 1938

אס"ס: הועד נתקל בקושי רב בעריכת התקציב. הועד בחר בוועדה תקציבית. הועדה לא הגיעה לכלל החלטה. העבירו את הענין בחזרה לידי הועד. וזה. האחרון שוב הביא את השאלה בפני האספה. דעתי שעל עורכי תקציב להתחשב עם המציאות הכלכלית של החברים (בס"ה דובר על 'תקציב של 700 לא"י לצורך החזקת כל מוסדות ושירות הכפר בתוכם רשת החנוך) מועצת פועלי ס"ת מיעצת לנו לא לפתוח ב"ס אלא לשלוח את ילדינו לבי"ס הס בפ"ת.

קלסקר: המעמסה של בית הספר אין לנשוא. נסתפק לפי שעה בגן ילדים וכזה א'.

אבינועם: חושב אני שמועצת פועלי פתח-תקופה כודאי תדאג לבית-ספר בשכונת בלינסון. תדאג גם לבית ספר בכפר סירקין.

פורוזובסקי: מנתח את המצב הכלכלי הקשה השורר בכפר. כשם שלא עמדנו אשתדק במילוי התקציב. כן יש חשד שגם השנה לא נעמוד בו. אך יש להרתם בעול הזה. עד שישנה המצב לטובה. עלינו ללחוץ על ההסתדרות שתעזור לנו בקיום החנוך במקום.

גורשטיין: אצלנו יש חלק חברים שאינו מסוגל להסתדר. נוצרה דיפרנציאציה מעמדית בוועד אנפ"י בכפר. אני מאשים את המוסדות שהם גרמו לכך. הכפר עומד בפני פילוג. זהו אסון לנשדדה.

מדו"ח באחת האספות בשנת 1938

אס"ס: עלי לציין שהועד הנוכחי. ראשון הוא שהחזיק מעמד שנה תמימה... במשך השנה היו 48 ישיבות הועד. 57 אספות כלליות.

משלא יכלנו לגבות את המסים מהחברים הפחתנום בשליש. גרים כבר 127 משפחות. ביניהם: 8 רווקים. 30 חורים. 150 ילדים; סה"כ 426 נפשות. השנה נוסמו 18 ילדים. עברו לכפר 15 משפחות. נוספו חברים חדשים 12. לכפר 186 מגרשים. חברים רשומים 182, לא כולם יעלו. מטוסקים 29.

גילם של תושבי הכפר :

עד גיל עשרים: 13; עד גיל עשרים וחמש: 73; עד גיל שלשים: 97; עד גיל שלושים וחמש: 23; למעלה משלושים ושמונה: 50.

לפי ארצות מוצאם: פולין — 106, גרמניה — 86, רוסיה — 18, ליטא — 11, רומניה — 6, גרס — 4, יוגוסלביה — 3, לטביה — 3, צ'כיה — 2, ארץ־ישראל — 2, ארצות הברית — 2, מצרים — 1, עיראק — 1, בסרביה — 1.

נמצאים בארץ:

6 חברים	1—2
" 35	2—4
" 8	3—6
" 44	6—8
" 8	8—10
" 30	10—12
" 19	12—15

רכוש חי ודומם: 151 בתים ובנו כבר; 64 לולים, עושות 13605; 55 עוים; 22 פרות; 1295 ממתרות; 130 דונם מעובדים; עצי פרי נטועים 2,500, גפנים 3416. תלמידי בית הספר 150; תלמידי הגן 30.

צפורה זילברטרסט: (פונה לבי"כ המרכזי החקלאי שנוכח באספה); למה לא מנישים עזרה לכפר, כנקודה חלשה, למה השתררה רוח בנקאית במוסדות ההסתדרות. גרוסברג: סקירתו של אטלס היתה יפה, הוא הכניס בנדוניה — אינסטלציה, אך היא אינה פועלת, השטח מכוסה יבלית, דיבר על עופות ועל הטלתם הדלה לא דיבר, גם על הגרענות של החברים לא דיבר, על חוסר עזרה מצד ההסתדרות שכח להזכיר, גם במצב העבודה הרע לא נגע בדבריו.

זילברטרסט יש עיניו: לא מובנה אדישותה של ההסתדרות כלפינו וכי החומר האנושי בכפרנו גרוע מכפריים אחרים? ההסתדרות רצתה שאנו נהווה חוליה בשרשרת הברזל טיב פתח־חוקה המתנכרת לפועל העברי, לשם כך הוקם כפר סירקין, נתגשם הלום בן המש עשרה ענה של צבור הפועלים, למה איפוא לא נותנים לנו להתקיים ולא עוזרים לנו לנצל את הקרקע, בין חברי הכפר שורר יאוש, למה סיעו לעולי גרמניה שהשתקעו בכפר, מה אנו גרועים מהם? איני רואה דרך אחרת אלא זו של ליכוד פנימי ולחץ בלתי פוסק על המוסדות המישיבים.

מסחרי, בי"כ המרכזי החקלאי: יש לציין שהחברים עלו על הקרקע בכפר סירקין בתחילת המאורעות של שנת 1936, מצב חוסר עבודה שרר אז, בכל זאת עלו ובנו את הנקודה ובכל זאת עד כמה שאפשר היה התאמצו החברים והקימו משהו הקרוי משק.

זה מוכיח על הרצון ההזק מזד החברים להשתרש בקרקע זה. אין מקום ליאוש, אפשר לתקן הסעון תיקון, הריש ליכוד פנימי, המצב אינו קל, הכפר בנוי על עבודה חזק, וזו על פי רוב אינה מצויה. יש להודות שהכפר נבנה לרוב בכוחות עצמיים, החברים הסתכנו לא רק הכסף עלול לצזור לכפר, אלא המחשבה הבהירה הקולקטיבית, יש לקבוע תחילה את תכנית הכפר, מושב עובדים או שכונת עובדים, לאחר שתחליטו על הצורה, דרושה גם אמונה בכוחותיכם אתם להגשמת הדבר, לא נכון שיש יחס אחר אליכם מאשר לנקודות אחרות, אתם עליהם לכאן במגמה להיות פעם בעלי משק, שטח הקרקע שכירי החבר אינו מספיק ליצירת משק נושא את עצמו, גם שטח מצומצם זה אינו מעובד מחמת המחסור באמצעים, יש בתוככם חלק חברים שהיו במקרה בגרמניה וקבלו כאן איזו הלוואת לטידור משק, אך זה אינו פותר את השאלה, הוספת קרקע הכרחית היא, קשה לפועל לבנות משק משכר עבודתו, אפילו חבר שבכיסו מצוי סכום של 300 לא"י, הלוואת רבית קצוצה, אין לפועל אפשרות ללוואה, אתם צריכים להמצא ברשת הישועים של הסוכנות המוחזקים על ידה, אבל הכפר צריך להכנס בסכימה של מושבי עובדים עם מגמה חקלאית, יש הצעה של הרצפלד להגדיל את תחידה לעשרה דונם מינימום, התכנית עובדה על ידי כמה חברים, אני מקוה שבמרוצת הימים נגיע לידי זה, כיצד זה יעשה? ברשות מתלקת השיכון יש כאן שטח של 200 דונם בערך, בצרוף השטחים שעליהם טרם עלו חברים, שטחים אלה צריכים לעבור לכפר סירקין, ביחד יהיו 400 דונם, והשאר יש לקנות, והקניה תצא לפועל בזמן המתאים.

איני מודאג מהקטנת מספר המתישבים בכפר, 150 משפחות, הוא מספר די גדול, וזה הכפר הגדול בארץ, אם יצטרפו להחזיר כסף לחברים שטרם עלו ואנו נקח את מגרשיהם — לא אתם תצטרפו לשלם, המרכז החקלאי ידאג לכך.

היתה תכנית מטעם המחלקה הגרמנית להוסיף קרקע לעולי גרמניה בכפר, אך הצעה זו נתקלה בהתנגדותכם והיא מוצדקת, אני מיסמך להודיע בשם המרכז החקלאי שלא תעשה כל הפליה בהוספת קרקע — בין חבר לחבר.

ב י ין : מתנגד להקטנת הכפר כפי שמציע מסחרי.

פ ש י ס ו ק ר : מתנגד לחלק מהתכנית.

ג ו ט מ ן : התכנית עשירה אך תחילה נתקן את הפגמים החברתיים, צר לי שהמרכז אינו מתעניין בנו, אני מקבל בברכה כל איחוד של כל כחות הכפר.

ש ר ה ל ו י ן : חברי הכפר הזה מורכבים מגוונים בני גוונים, בעלי מגמות ומטרות שונות וגם בעלי מגמה חקלאית.

גור שטין: נדחש ונדרן בתכנית המועצה. אני חולק על דברי הח' לוי שרה, כל החברים בכפר הם בעלי מגמה חקלאית.

יש פה: לא רצוי להקטין את מספר חברי הכפר, נקבעו 186, עלו 150, יש להעלות את היתר.

טריבור: המסקנה שבחמישה דונם אין לבנות משק, נכונה ביסודה.

גינזבורג: התכנית שהוצעה בפנינו, מרחיקה לכת, אולם מה יזא מצב הכפר עד הגשמת התכנית הזאת? ועל זה לא קבלנו כל תשובה.

פ"ב מישיבת המועצה מיום 20.2.39

בהשתתפות ב"כ ועד המושבים וארגונים

פרויד: מקדם בברכה את הצטרפות הכפר לתנועה ורואה אותה לברכה הן לנו והן לשאר החברים. מושג המושבים צץ בשנים האחרונות, היינו מפגרים בצורת ההתישבות, נהלל וכפר יחזקאל, לא חשבו שהם יצטרכו ליצור מסגרת בשביל מושבים חדשים, הם חשבו שדרכם הם לבדם יתווה את הדרך, גוף ישובי לא יכול להתקבץ במסגרתו הוא, הית ויש עוד גופים בעלי אינטרסים משותפים, יש גופים שיצרו מויגה כלכלית פוליטית כגון השומר הצעיר, יש גופים שטוענים שהם רק לשם יעודים כלכליים, אך גם הם נכנסו לפוליטיקה.

כל ישוב במידה שהוא נתון לעצמו הוא, לא יכול לפתור את הפרובלמות שלו באופן עצמאי. בקרוב גם יהיה ועידה שתשלחו את נציגיכם, אך בוועידת כפר יהושע היה יתרון משקי לקבוצים ודחיקת הרגלים של המושבים היתה מתוך חוסר אחדות, הועידה היתה פריצת גדר לקראת איחוד משקי רעיוני, ועידת כפר יהושע היתה מלחמה לצורה התישבותית זאת. ערכנו עלה פי כמה וכמה בעיני המוסדות, על כל צעד וצעד מתחשבים עם תנועתנו. מרכז החקלאי לא היה הפשי כי היה צורך של כמה גופים. בתקופה האחרונה מתחשבים עם תנועתנו במרכז החקלאי, מתחשבים אתנו גם במפלגה מתחשבים אתנו כבר בתור גוש בעל ערך, אתנו נלחמים בצורת הכתתיות בתנועות השונות, אתנו רוצים ליצור מחלקות ספציפיות במרכז החקלאי, אין אנו רוצים לעבור על התחומים, העין מופנית לתנועת המושבים והארגונים בשל חוסר הכתתיות שלה, היו כנוסים אשר סללנו אך ורק בענינים הנוגעים בכפר, כגון: שוק וכו', היוצאות השוק יקרות הן מאד ולנו נשאר תמיד הרזה, מן הנמנע שיהיו הבדלים בין השוק והיצור, באנו ארצה לשם שינוי ערכים אנו שואפים לשוויון ואם יש שני שותפים, מן הנמנע שתהיינה שתי דרגות חיים, שהאחד

מתרושש והשני חי ברמת חיים גבוהה. מוכרח לבוא שנוי בשדה זה. אחרת כל יצירת האדם בכפר עומדת בספק. לא מצאנו סעד אצל הגוסיים המשותפים בשווק התוצרת, כגון הקבוצים שמופיעים גם בתור אינטרסנטים. המלחמה נמושה ובכחות מאוחדים אנו צריכים לפעול ולהצליח במלחמה זאת. היתה גם מלחמה בקשר עם עניני החנוך. אתם משלמים מס לא גבוה ביותר. לגבי שאר ישובינו, הוצאות החנוך הן עצומות. יש מושבים שהוצאות החנוך הן כ"ו לא"י לחודש ובהרבה מושבים עמדו בפני פרובלימה של סגירת בית-הספר. בהרבה מקומות צמצמו את בית הספר. אנו אמרנו, העיר היא נושאת בעזרה בהוצאות הכפר. דרשנו מהמונים הקטנה המשכורת, כי טוב הפעם אין אפשרות של הבדלי רמת החיים. למה רמת חייו של המורה צריכה להיות יותר גבוה. לא קבלנו שום עזרה מצד גופים אחרים. הייבנו את המורים חברי המושבים שיקטינו את רמת חייהם. מורים במושב היו נאלצים לשלם מס פרוגרסיבי למושב ובוה הוקטנה רמת חייו והשתווה לרמת חייו של חבר המושב. גם בשדה הארגון חטאנו הרבה. לא ידענו את הצד המחייב ארגון כללי. לא ידענו שהנוער צריך טפול כללי. בכדי שנדע שיש לנו המשך, חבר המושב שקוע לו כולו במשקו יומם ולילו. וזה משתקף בקביעת יחסו של הדור השנוי לגבי המושבים. והנוער שלנו עמד בפני פרובלימה לאן? להשאר במושב אשר יכול למלא את תוכן חייו או שבמור שב לא יקבל את סיסוקו וצריך לחפש דרך אחרת. כיום הצטרכנו לשאת את תשומת לבנו לנוער, בנהלל יש מקרים של עויבה. הנוער הולך ומתרבה במושבים. יש כ"ו 7000, נער ונערת בגיל העבודה מ"ד 13 שנים ומעלה. זהו הגוף היחיד שיש לנו נוער במידה כזאת, הן מתוך מספר יותר גדול של ילדים במשפחה והן מתוך הותק בארץ שהוא יותר גדול במושבים. אנו מחייבים את הנוער בתוך מסגרת הנוער העובד ומקדישים לו פינה מיוחדת שלנו שתספל בנער במסגרת שאנו יוצרים אותה. אנו מוציאים ירחון לנוער "מענית", ב"ד 10 במאי אנו מכנסים ועידת נוער המושבים. יש לנו אינטרסים מיוחדים שהביאו לירי המסגרת הזאת וגם אתם באתם לרעיון ההצטרפות מתוך נקודת ראות של דרך המובילה לדרך הכללית. עליכם להכנס לתוך כל הפרובלמטיקה הזאת, כי אתם כח מספרי אשר יכול מבחינה כמותית ואיכותית לתת כח למלחמה אשר נטשנו.

גור ש ט י י : הדבר הלוחץ עלינו עכשיו והיה ההעברה לצורת מושב, הדבר כבר הגיע לשלב השני. אנו דורשים מהמרכז החקלאי שיתן לנו אפשרות למלא את החמשה דונם.

יש לנו טענה, בעד הקרקע שלמנו 42.000 לא"י, שלמנו עבור חריש פוליטי. עשינו גם גדר סביב המושב. היינו צריכים לעשות אחד משני אלה, החריש לא הועיל ואינני יודע למה אנו צריכים לסגול את זה וגם עכשיו אינני יודע למה אנו צריכים להשתתף ברכישת הקרקע, הפרובלימה שלנו היא כאובה, אך גם לא נעימה לאנשים שסדרו לנו את הדברים.

הצלחנו במקום. היא רק הרחבה כפי שגם הובטח לנו. אנו צעירים במקום, אך לשי כוחותינו אנו זקנים מדי. אנו טובלים כבר פה במקום למעלה משלוש שנים וכבר נלאנו מלסבול.

טריבר: הוספת קרקע הוא ענין להבא. יש לנו שאלות החובעות פתרון היום. יש להגיד את האמת. עלינו על הקרקע לשם אחיזה כל שהיא. לא ידענו שאי אפשר להתקיים מחמשה דינר. המרכז החקלאי אמר לנו לעלות ועכשיו אומר הרצפלד — מתוך הנסיון שלנו שחמשה דינר לא יצליחו. עשו אתנו נסיונות שלא הצליחו. כל העזרה שקבלנו היא — ההלוואות הבתים. דרישתנו עתה — הלוואה למשק עזר. כי אין לנו אפשרות להתקיים. הרבה ותקיעו עזבו את הכפר. כי לא ראו כאן שום אחיזה להיות בכפר סירקין רק לצורך דיור. אנו צריכים להגיע קודם כל לאספקה עצמית. אין לדבר עוד על 10 דינר.

כץ: לא צריכים להסביר את הדרישות. כל אחד יודע מה שמואב לנו.

באחת האספות ביום 13 לינואר 1940

צפורה זיגברטרסט: מתוך האינפורמציה ששמעתי כאן כנראה שהעמידו את כפרנו יחד עם גוש פתח תקוה. הייתי רוצה לדעת מה סוף סוף חושב עלינו המרכז החקלאי?

לוי שמואל: בקשו להוספת קרקע והבטחת עזרה מצד המרכז החקלאי. כדאי אולי לדעת אינפורמציה יותר מוסמכת כדי שנוכל להכין את האדמה וכו'.

ב"כ מועצת פ. מ"ת. ורבר: שנת תש"א לא היתה שנת התישבות. על כל פנים, לא בשביל גו' סירקין. יש סיכויים שהשנה יגמרו שני דברים: א) שאלת הקרקע. קרן קימת לישראל כבר החליטה על כך. אז זה יהיה מושב עובדים ויכלל ברשימת מקבלי תקציבים. ב) שאלת היסודל חוסר העבודה וזאת ירחיבו גם על גושים משקים. אין לתת ערובות איד זה יצא לפועל ואם כן. תלוי הדבר בהרבה גורמים ואל תהיינה אשליות.

מתוך פרטי כל באספה כללית בחודש מרץ 1940

לוצקי: מתוך המשא ומתן עם המוסדות ביחס ההלוואות למשקים. לעת עתה הסכויים הם בלתי ברורים. אנו הולכים לקראת ימים קשים. המלחמה מתקרבת לשערי הארץ. עלינו לעבד את כל האדמה להוציא מתוכה מעט אספקה בשבילנו ובהמתנו ולאגור צרכי אוכל.

מילר: בהתחלת המלחמה באמת לא היינו מוכנים, ובינתיים למדנו לקח, ומה עשה הועד שאדמתנו תעובד? המוסדות המרכזיים עוזרים לכל הנקודות למה נפלינו לרעה מכולם?

ד"ר מרכס: בקשר להבטחת סדר משקי עזר על ידי המוסדות, לעת עתה הדבר התברר.

ד"ר דולסקי: חשבתי לשמוע על איזה פעולות באספה זו, הרי נבחר ועד חדש מחברים חדשים שהבטיחו גדולות ויחזיבו, למה לנו לאגור אוכל, אדרבא יתנו אמצעים ונצא לחמנו מחמיה הדגם שלנו, אך הועד הזה אין לו כח לארגן זאת.

אבינועם: לא מזמן התקיימה אספה עם בא כח המרכז החקלאי הח' מסחרי ואו הויכוח היה כאילו על גודל הסכום הדרוש למשקי עזר ובינתיים התנדפו כל ההבטחות. מאספה זו צריכה לצאת דרישה אולטימטיבית למרכז החקלאי בשפה שיבינו אותה וירגישו ביחד עם זה אני מציע לשגר משלחת גדולה של טובי החברים שיתיצבו במרכז החקלאי ושלא יוחזו משם עו שישיגו את מבוקשנו.

מתוך פרטי כל באסיפה כללית כחודש מרץ 1940

גודוויור: לאספה זו שני תפקידים: א) למסור על מצבנו בבהירות רבה כלפי חוץ, ב) לברר את מצבנו מבפנים. לפני כמה חדשים הופיע בא כח המרכז החקלאי כפי שהזכיר הח' אבינועם והדיע ברורות: א) כביש תקבלו למעלה מכל ספק; ב) אדמה יש כבר, יש רק לסלק למה עיכובים פורמליים פנימיים וחסל, ואשר למשקי עזר הויכוח הוא רק בגודל הסכום ובמספר הנהגים. למעשה לא יצא מזה כלום ובלי זה אין מוצא לכפר, החברים הסתכנו בראשית עלייתם לכפר.

לוי יצחק: מה נשתנה הלילה הזה? הבטיחו לנו מכל טוב והנה נתברר לנו שכל זה שקר! עלינו לפנות לסוכנות ולהביא בפניה את רוע מצבנו, אנחנו יכולים להוציא את לחמנו מכפר סירקין, אבל אף אחד אינו דואג לנו, הגיע הזמן לא לשתוק יותר.

ד"ר בר, ב"ב מ.פ. פ"ת: יש לי הרגשה שגם אני אשם במצבכם הקשה, אף על פי שאני לא חטאתי ביסודות הכפר הזה, ואין בידי המפתח לפתור את השאלה הזו, אני מרגיש שלא נהגו בכפר הזה כפי שנהגו המוסדות בכפרים אחרים, אני רוצה להזהירכם שבדיבורים רבים לא ישנו את המצב, בצעקות אין מקבלים כסף, המוסדות שלנו אינם מדינה, בקורת על המוסדות כמו בקורת בכלל, זהו דבר בריא אבל בגבולות. למרות המצב הקשה יש להמשיך לתבוע, לא להרפות, אך גם מעצמכם תתבעו, צריך

לעודד ולחזק את נסקניכם ולא למרד את חייהם, הבקורת צריכה להיות הוגנת, מדוע מביטים על משכורתנו של העובד הצבורי כעל נדבה ולא כעל שכר עבודה? מדוע עסקן צבורי יכול להיות זה שיש לו הכנסות גדולות ואילו זה שמחפש את לחמו — פסול?

כין אליעזר: צריך להמשיך בדפיקה על הדלתות, השאלה היא באיזה דלתות, הסוכנות או המרכז החקלאי, דעתי היא שעל דלת הסוכנות, החברים השקיעו סכומים עצומים באינסטולציה מכספים שלוו ברבית קצוצה ומחסכונות קטנים, בישובים אחרים עלו באהלים ובצריפים ולנו אמרו בנו בתים ובזו סבכו אותנו המוסדות, עד היום לא קבלנו עזרה מינימלית מהמרכז החקלאי, מה נעשה כאן, אין לנו עתיד בכפר הזה יש לי ילדים מבוגרים, אם בעוד 4 שנים לא אקבל התישבות הם יעזבו אותי, אני מתבייש שהכפר הזה נושא את השם של המנהיג נחמן סירקין, אין בכפר זה זכר לסוציאליזם, אין דרך אחרת, או לאפשר לנו אחיזה או עזיבת הכפר.

קלפסקר: לא נעזוב את המקום, אין לאן ללכת, אנו קשורים למקום עם כל הקשיים, אדבר גלוזית, עם הכבוד להרצפלד ולכל מוסדות ההסתדרות, יש אפשרות לפנות לסוכנות ומעל ראשה של ההסתדרות, מה אנו גרועים מרשפון, כפר הס, הם בעלי זכויות יותר גדולות?

(באחת האספות החליטו שכל המשפטים שבין איש לרעהו יתבררו בתוך הכפר ולא יוצא לביורר מחוץ לתחומי לשם כך נבחר חבר שופטים, שקבל את אישורו מאת בית הדין העליון של ההסתדרות).

הערה: עד שנת 1946 כוששה העזרה המובטחה לבוא, כל נדבך שנתחוסף מאו כנ"ל מכיסם של החברים בא, העזרה היחידה שהושטה היתה של ביצור שהלוחה שליש כסף לצורך סלילת הכבישים שזה עתה נגמר, ועל כך אנו מכירים תודה לביצור על מנהליו, לה"ח הרצפלד ומסחרי על עזרתם הרבה לכך.

תלחמת השמות (מתוך פרטי-כל)

אספה מיוחדת מוקדשת להפרעות להקראת עתון חי בשפה הגרמנית... על ידי המתישבים הגרמנים, בהשתתפות בא כח מ.פ. פ"ת, ורבר והלר מועצת התרבות.

ד"ר מרכס: אם כי אני ציוני ותיק ופעיל זה 20 שנה, אין כוונתי להלחם נגד השפה הגרמנית, ההפרעה גרמה נזק ונרגיש בו זמן רב, היה כבר מצב רוח של שלום בכפר, ההפרעה הרחיקה את האיחוד, כל העבודה תרבותית התנוכית הציונית של התאחדות עולי גרמניה — מתנהלת בשפה הגרמנית, סיבת אי השתתפותם של חברים רבים מבין

עולי גרמניה, נובעת מזה שחם אינם מבינים עברית. אל תשכחו שהם עלו ארצה בגיל מבוגר, לא קל ללמוד מניה וביה שפה אחרת, ביוחד לעובדי עבודה גופנית.

ורבר השתהף אחי בכנוס של עולי מערב אירופה ושמע באיזה הבנה עמוקה נגשו לשאלה זו, בין אלה נמנה גם לוינסון ואחרים. אפילו אביגדור המאירי, שאין להסוד בו בהתנגדות לשפה העברית, כתב "לא שוט אלא חנוך".

אין הבדל בין קריאת עתון חי ושיחת חברים בגרמנית, שאף פעם לא הופרעה, אין להכניס בן אדם לאיזו קולטורה שחיא — ככה ובאונס. אני מאשים את המספריעים לא רק בהפרעת הקראת העתון, אלא בהעמקת הקרע שבין העולים הגרמניים ויתר חברי הכפר בהרחקת האיהוד.

אני חוזר ואומר שאנו לא עוסקים בפיתוח הקולטורה הגרמנית, אלא בעשולה חנוכית ציונית.

מרים מילר: בשנים הראשונות להשתקעות החברים הגרמנים כאן, תרגמו להם בגרמנית כל מה שדובר באספות, מתוך תקווה שיתערו במקום וישבו בו שנים אחדות ילמדו גם את השפה העברית, והנה נקפו שנים אחדות והם עומדים במרים, הדלו לגמרי לבקר את האספות והתרצאות של הכפר, משום שהם מתבדלים ומסדרים אספות והרצאות בשפה הגרמנית, "עשוי מכר את הבכורה בעד נזיד עדשים" ועלינו למכור את השפה העברית למען השלום בכפר? אם כן, מותרת אני על השלום, שכן השפה יקרה לי יותר, הנה סתחנו סניף לארגון אמהות עובדות והאמהות מבין עולי גרמניה הוזמנו, חלגות עליו ומחרימות אותו.

יעקובסון: לפני שנתיים הייתי ומן מה בצפון אירוסה, נודמנתי עם איש ידע הומנתי לבוא ארצה, כי היה כאן לפני 30 שנה, אמר לי האיש שהוא לא יעלה בסרם שלא ילמד עברית, ולא יתכן שידברו בארץ ישראל שפה אחרת וולת עברית, וזהו הרגשה של עם כריא.

אני איני חסיד של הפרעות והסגנות, בעצמי השתתפתי בעתון זה וחושב שיש להנך את עולי גרמניה גם בשפה הגרמנית, למרות זאת יש לי העו להצדיק את התפרעות כי נחוץ גם לחץ ידעי, כשלמדנו בבית הספר לחצו עלינו שנלמוד, ברצון הייתי מוותר על כל השפות האירופיות שאני יודע ובלבד שאדע עברית כהלכה ואת התרבות הישראלית — כי בארצנו אנו יושבים.

פשיסוסקר: התפרעה כדאית היתה, אם גררה אחריה אספה זו, אם היה עוון בהפרעה, הרי הכפרה, עצם הברירוד והליבון של השאלה הכאובה הזאת.

ורסון: רציה להתנגד לדברי יעקובסון, שצייר תמונה שחורה מדי על האפי של החברים. מעולי גרמניה, מניה שהח' יעקובסון אינו מכיר די את החברים בכפר, רוב החברים מעולי גרמניה רוצים ללמוד ולדעת את השפה העברית, יש מספר קטן אשר אינם רוצים ללמוד ולדעת, אמנם רוב החברים אינם מדברים עברית במידה ידועה, הם אשמים, אבל יש גורמים שונים וקשים גדולים, ושואל איזו השפעה היתה מצד החברים היודעים עברית, על החברים האלה, אני אומר שהם אשמים על שלא למדו יותר, אבל אני רוצה לציין שרוב החברים יוצאי גרמניה מצטערים על שאינם יודעים עברית, באיזה דרכים נשפיע עליהם, קודם כל צריכים החברים היודעים עברית, לדבר עברית באופן פריטי, וחבר מיוצאי גרמניה אם מדבר הוא עברית לא טובה, יש צורך, שלחברים תהיה סבלנות לשמוע איתו וגם לתקן את דבריו, יש צורך לנהל שיחות חברים פעם בחודש או פעמיים, בעברית קלה ואם יש צורך גם לתרגם, ביחס לספרות יש חברים אשר כבר מבינים את החלק הפוליטי בעתן עברי אבל דברי ספרות בעברית זה קשה מאד וקשה לגזור על החברים האלה הפסקה קריאה בשפה לועזית, על כן יש צורך בשיחות.

ה ל ר : לצד הסרינציוני: בשנת 35-1934 שמעתי בתל-אביב הרבה לשונות, הרגש שלי היה צעור, מהול בשמחה הנה שיבת ציון, אושר גדול לתנועה הלאומית שהלשון נשארה בכתב, כשאנו שומעים משבי גולה, בבל של שפות נשמח בכל זאת על שיבת ציון, מוכרחים להשלים עם העובדה ששבי-גולה מדברים בלשונם, אם נשנוא כל יהודי, אשר בא יכפי שפה לועזית, גם השפה היהודית היא מכחינה ציונית, שפה זרה, ככל שפה, יצרו יהודים ספרות יהודית ולא רק באידיש, חלק של אנשי רוח בגרמניה נתן חלק חשוב לתרבות היהודית, כל יהודי בארץ-ישראל צריך לראות את העליה היהודית, עם כבל הלשונות ועם כל המגרעות בשמחה, צריך לעשות מאמצים גדולים כדי לבזג את כל היהודים האניה לחטיבה ארץ-ישראלית אחת בגלל הקשיים העדתיים הכי קשים של תחינתו הלאומית בארץ, לא נפרד בשום אופן לעדות, ונקבל עלינו את הטורח הזה והטיפול, מזה החובות של העולה החדש ללשונו? כשם שלישוב יש סבלנות לעולה החדש מבחינת השפה, כן מהובתו של העולה החדש להתאמץ ללמוד את העברית לכן נגנה אותה?

כמוכן שליהודי הפולני קל יותר ללמוד את השפה, בהיו חיוו היה קרוב לשפה העברית לא כן היהודים ממערב אירופה, מהם הדרכים? קנאות, כי בלי קנאות שום דבר לא יתגשם, שום רצון לא יצליח בלי זה, אבל על הקנאי מוטל לקיים זאת בעצמו, תבורך הקנאות הפרודוקטיבית, הרי הצבור הלא גרמני נאמן ללשון העברית מבחינת ההגשמה.

אם היודע עברית אינו מקיים את זה הרי בזה הוא משמש דוגמא לעולה החדש, אין התנגדות לשפת לועזית, יש דרישה לשפה עברית, לא נותר על הסברה ציונית אבל